

Masteroppgave i pedagogikk

Fakultet for pedagogikk
Høgskolen i Agder - Våren 2007

Jenter på Agder

– på vei mot nye kvinneroller?

Sigrud Leland

Sigrid Leland

Jenter på Agder

– på vei mot nye kvinneroller?

Masteroppgave i pedagogikk

Høgskolen i Agder

Fakultet for pedagogikk

Våren 2007

Forord

Det har vært et lærerikt og interessant arbeid å få lov til å forske på dagens unge jenter. Mange personer har bidratt i prosessen med å fullføre denne masteroppgaven, og de har alle gjort sitt til at arbeidet nå er slutført. De fortjener stor takk!

- Først og fremst vil jeg takke min veileder Turid Skarre Aasebø for konstruktiv veiledning. Hun har hele tiden bidratt med oppmuntring og støtte underveis i arbeidet.
- Mine 6 informanter fortjener også en stor takk. Uten deres velvilje hadde det ikke blitt noen undersøkelse.
- Jeg vil også takke mine kollegaer ved Pedagogisk-psykologisk tjeneste i Vest-Agder fylkeskommune. De har oppmuntret meg og vist stor interesse for prosjektet mitt.
- Sist, men ikke minst, vil jeg takke mine nærmeste, Frida, Tore og Martin. Til sammen har vi vært et godt "team" i denne travle master-perioden. Nå gleder jeg meg til å bruke mer tid sammen med dere!

Kristiansand, 13. mai 2007

Sigrid Leland

Innhold

1	Innledning	5
1.1	<i>Problemstilling for masteroppgaven</i>	6
2	Teoretisk rammeverk	8
2.1	<i>Generelt om sosialisering</i>	8
2.1.1	Sosialkonstruksjonisme	10
2.2	<i>Kjønnteori og kjønns sosialisering</i>	11
2.2.1	Kjønn i endring	13
2.2.2	Kjønn i samspill.....	14
2.3	<i>Diskursteori</i>	15
2.3.1	Diskurs i dette arbeidet	17
3	Forskning om kjønn	19
3.1	<i>Forskning som viser ”moderne” jenter</i>	20
3.1.1	Framtidsdrømmer	21
3.1.2	Både–og-generasjonen.....	24
3.2	<i>Hva har skjedd med jentene?</i>	24
3.3	<i>Forskning om likestilling og arbeidsliv på Agder</i>	25
4	Metode.....	28
4.1	<i>Valg av kvalitative intervju som metode</i>	28
4.2	<i>Utvalg av informanter</i>	31
5	Intervjuguide og intervju spørsmål	33
5.1	<i>Om intervjuguiden</i>	33
5.2	<i>Gjennomføring av prøveintervju</i>	34
5.3	<i>Intervjusituasjonen</i>	34
5.4	<i>Intervjurapport og intervjusitater</i>	35
6	Bearbeiding av data.....	37
6.1	<i>Transkribering av intervjuene</i>	37
6.2	<i>Generelt om intervjuanalyse</i>	37
6.3	<i>Validitet</i>	38
6.3.1	Tanker om validitet i denne oppgaven.....	39
6.4	<i>Generalisering</i>	41

6.5. <i>Forskningsetiske vurderinger</i>	42
6.6 <i>Sammendrag av intervjuene</i>	42
6.6.1 Intervju med ”Tone”	44
6.6.2 Intervju med ”Eva”	46
6.6.3 Intervju med ”Idun”	49
6.6.4 Intervju med ”Ilse”	51
6.6.5 Intervju med ”Solveig”	53
6.6.6 Intervju med ”Ella”	56
7 <i>Analyse av intervjuene</i>	59
7.1 <i>To dimensjoner i datamaterialet</i>	59
7.1.1 Om framtidig utdanning og karriereplaner	59
7.1.2 Om framtidig familieliv	61
7.2 <i>Andre framtidstanker</i>	62
7.2.1 Forestillinger om framtidig mann	62
7.2.2 Tanker om likestilling	63
7.3 <i>Hva kan ha betydning for hvorfor jentene tenker som de gjør?</i>	64
7.3.1 Sosiokulturell bakgrunn	64
7.3.2 Kjærester, venner og venninner	65
7.3.3 Mødre og andre rollemodeller	66
7.4 <i>Ulike diskurser i datamaterialet</i>	67
8 <i>Oppsummering – fellestrekk og forskjeller</i>	69
9 <i>Litteratur</i>	71
Vedlegg	73
<i>Vedlegg I: Intervjuguiden</i>	73
Sammendrag	75

1 Innledning

Ulike spørsmål rundt jenter og likestilling har opptatt meg nesten så lenge jeg kan huske. I studietida i Oslo på begynnelsen av 1980-tallet var de fleste studentene engasjert i slike spørsmål hadde jeg inntrykk av. Vi deltok i diskusjoner og debatter, og gikk selvsagt i tog på 8. mars. I mitt voksne liv har jeg blitt opptatt av jenter på en annen måte. Jeg har da særlig interessert meg for problemstillinger knyttet til hvilke forhold som har betydning for at vi ”blir den vi blir.” Hva er det som får betydning for at vi tenker som vi gjør om vår egen jenterolle og kvinnerolle? I løpet av masterstudiet har interessen for hvordan unge jenter blir formet kommet sterkere fram hos meg. Som lærer i ungdomsskolen gjennom flere år har jeg møtt mange unge jenter hver eneste dag. Her har jeg fått følge en utviklingsprosess hos unge jenter fra 13 til 16 år, fra barn til ungdom. I den seinere tid har jeg jobbet i pedagogisk- psykologisk tjeneste for videregående skole. Etter at jeg begynte å arbeide med ungdom i denne aldersgruppen har jeg interessert meg for flere sider ved kvinnerollen. Jeg har engasjert meg i spørsmål knyttet til jentenes tanker om sitt framtidige liv. Hvordan de tenker om ulike karriereplaner og familieetablering, opptar meg.

Som en del av masterstudiet i pedagogikk skrev jeg i 2005 en artikkel om kjønnsosialisering. I arbeidet med denne artikkelen ble jeg bedre kjent med norsk og nordisk faglitteratur om kjønn og sosialisering. Mye av denne faglitteraturen dreier seg om kjønn i skolesammenheng. Fra tidlig på 1980-tallet kjenner vi formuleringer av typen ”stille jenter og bråkete gutter” om situasjonen i klasserommet. Harriet Bjerrum Nielsen skrev i 1981 artikkelen ”Små piger, søde piger, stille piger – om pigeliv og pigesosialisering” (Bjerrum Nielsen [1981] 1998). Navnet på artikkelen forteller oss noe om jentenes væremåte i klassen på den tiden. Den forteller om jenter som er stille og tilbakeholdne og om gutter som lager bråk for å få oppmerksomhet. Skolefaglig presterer jentene dårligere enn guttene. Artikkelen fikk stor oppmerksomhet i hele det skandinaviske fagmiljøet (jf. for eksempel Imsen 2000).

Den forskjellen som finnes mellom gutter og jenter i måten å møte skolen på, har endret seg mye de siste 10-15 årene. Forskningen fra 1990-tallet viser oss en ny type jenter. I boka *Jenter og gutter i forandring*, skrevet av Bjerrum Nielsen og Rudberg (1994b), fikk jeg innblikk i hvordan unge jenter har forandret stil og væremåte i klasserommet og på andre sosiale arenaer fra 1970-tallet til i dag. De ”nye jentene” ønsker

seg utdanning og karriere. De fleste ønsker seg også barn og familie. Familieetablering blir hos mange av jentene sett i forhold til et tenkt yrkesliv, ikke omvendt.

Noe som gav ekstra næring til min interesse for å forske på jenters framtidstanker, var blant annet at Agderforskning i 2005 presenterte en undersøkelse om kvinner på Agders deltagelse i yrkes- og samfunnsliv (Magnussen m.fl. 2005). Undersøkelsen viste at en langt større andel av kvinnene i denne landsdelen valgte å være hjemmeværende enn i andre deler av landet. De jentene som Bjerrum Nielsen og Rudberg refererer til i undersøkelsen ovenfor, ble intervjuet i 1991. Det er denne generasjonen jenter som nå er mødre med et etablert familieliv. Det er også denne generasjonen kvinner som har blitt intervjuet i den nevnte undersøkelsen til Agderforskning. På bakgrunn av at det er slik, er det påfallende at kvinner på Agder velger så tradisjonelt som de gjør. Hovedtrekkene i rapporten om agderkvinnene har jeg presentert side 25–27. Med bakgrunn i denne forskningsrapporten om kvinnene på Agder ble det ekstra interessant for meg å finne ut mer om framtidstankene til de unge jentene i denne delen av landet. Går agderjentene i fotsporene til mødrene sine eller tar de nye og andre veier? Dette var noe jeg ønsket å finne mer ut av.

1.1 Problemstilling for masteroppgaven

Som problemstilling for masteroppgaven min har jeg valgt følgende formulering:

Hvilke forhold kan ha betydning for hvordan kvinnerollen konstrueres?

I oppgaven ønsker jeg å finne ut hvordan dagens unge jenter på Agder tenker om framtiden. Hvilke tanker har de om framtidig utdanning, karriere og familieliv? Hvordan er den kvinnerollen de ser for seg å tre inn i? En grunntanke i masteroppgaven min er ellers å få innsikt i *hva som har betydning* for hvordan moderne unge jenter på Agder tenker om ulike sider ved kvinnerollen. Målet mitt er at de resultatene jeg kommer fram til, skal bidra til en bredere forståelse av moderne jenters liv og væremåte.

Jeg har i oppgaven benyttet meg av en kvalitativ metode. Rent konkret er det slik at jeg har intervjuet seks jenter i videregående skole. Tre av jentene går første året på helse- og sosialfaglig linje, og tre av jentene går andre året på allmennfaglig linje. Intervjuene med jentene kan beskrives som kvalitative dybdeintervju. I intervjuene tar jeg opp ulike temaer som til sammen og hver for seg kan si meg litt om hvordan jentene tenker om sin framtidige kvinnerolle. Masteroppgaven har denne oppbyggingen: 1. Teoretisk rammeverk. Her drøfter jeg det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Sentralt her står teorier

om sosialisering. Jeg benytter meg i hovedsak av sosialkonstruksjonistisk teori og tenkemåte. Kapittel 2 gjelder forskning om kjønn og kjønns sosialisering. Jeg viser særlig til tidligere forskning om jenter og deres framtidsplaner i forhold til utdanning, karriere og familieetablering. I kapittel 3 gjør jeg rede for den metoden jeg har valgt som grunnlag for min undersøkelse. Jeg benytter meg av kvalitative dybdeintervju. Kapittel 4 omhandler intervjuguide og intervju spørsmål. Guiden følger som vedlegg til oppgaven. I kapittel 5 gjør jeg rede for min behandling av datamaterialet. Jeg presenterer her et sammendrag av de seks intervjuene. I kapittel 6 foretar jeg en kvalitativ analyse av intervjumaterialet. Kapittel 7 inneholder en oppsummering av de resultatene jeg har kommet fram til. Jeg forsøker her å se på forskjeller og likheter mellom mine informanter, og deres syn på sin framtidige kvinnerolle.

I en forskningsprosess er det viktig at forskeren er bevisst sitt eget ståsted. Mitt verdigrunnlag, mitt politiske syn, mitt arbeid i skolen og i pedagogisk- psykologisk tjeneste, min erfaring som mor og mitt engasjement for likestillingsspørsmål generelt vil få betydning for de valg og vurderinger jeg gjør i dette arbeidet. Alt dette til sammen vil være en del av et bakteppe som jeg har med meg inn i arbeidet med denne oppgaven.

Min veileder på masterstudiet er ansvarlig for et prosjekt i Vest-Agder som heter ”Skoleprestasjoner: Hvordan sosiale forhold og kulturelle diskurser omsettes i ulike kunnskapsstrategier” (jf. Aasebø 2006). I dette prosjektet deltar noen masterstudenter fra Høgskolen i Agder. Disse studentene gjennomfører ulike undersøkelser ved de to videregående skolene som deltar i prosjektet. Min masteroppgave går også inn som en del av dette forskningsprosjektet.

2 Teoretisk rammeverk

2.1 Generelt om sosialisering

De tankene de unge jentene i min undersøkelse gjør seg om sin framtidige kvinnerolle, vil i varierende grad være preget av den sosialiseringen de har gjennomgått i barneårene og i de tidlige ungdomsårene. Jeg tenker på sosialisering i hjemmet, i familien, på skolen og i vennekretsen. I det følgende vil jeg si litt om den teorien som ligger til grunn for vårt tradisjonelle syn på sosialisering.

Innenfor tradisjonell sosialiseringsteori finnes to viktige retninger. Det er *kognitiv* teori og *psykoanalytisk* teori. I arbeidet med å forstå hvordan mine informanter tenker, og hvordan deres sosialiseringsprosess har foregått, vil jeg ta i bruk moderne teori om sosialisering. Jeg vil benytte meg av en *sosialkonstruksjonistisk* teori og tenkemåte. I tillegg vil jeg ha behov for å trekke inn kognitiv og psykoanalytisk teori.

Innenfor kognitiv teori vil en si at sosialisering og identitetsdannelse kan forstås som en prosess hvor individet aktivt skaper seg mening og struktur i den verden som det er født inn i. Kognitiv teori opererer med begrepet ”kognitivt skjema”. Et kognitivt skjema er som en teori om virkeligheten, hvor man hele tiden prøver å forstå det nye man opplever ut ifra det gamle som man allerede vet (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989). Kognitiv teori oppfatter med andre ord individet som en aktør, med motiver og intensjoner, med evne til å fortolke sin verden og til å velge og handle på egne premisser.

I psykoanalytisk teori legger en vekt på det ”ubevisste subjekt”. Mennesket kan bli styrt av intensjoner og forestillinger som det ikke er seg selv bevisst. Innenfor den psykoanalytiske tenkningen starter sosialisering og identitetsdannelse lenge før barnet er blitt så fornuftig at det kan skape mening i verden eller oppfatte rolleforventninger. Det er i barndommen vi blir formet, sier den psykoanalytiske teorien. Selv om resultatet av tidlige erfaringer kan endres senere i livet, så er det i barndommen vi blir formet fundamentalt, fordi det dreier seg om hvordan vi blir til som subjekter, psykologisk atskilt fra andre, og psykologisk i stand til å inngå i relasjoner med andre. De grunnleggende erfaringene handler om fenomener som nærhet og atskillelse og om hvilke behovsuttrykk som omgivelsene tillater fra barnets side. Veien til barnets hjerte går ikke bare gjennom magen eller tilfredsstillelse av andre fysiske behov, den går også via kroppskontakt,

øyekontakt og sosial stimulering, vil psykoanalytikerne hevde (om dette, jf. Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989).

Sentral i utformingen av sosialiseringsteorien står Gerorg Herbert Mead. Han gjør rede for hvordan vi som mennesker blir sosialisert inn i samfunnet. Mead er opptatt av "the self", som er kjernen i vår personlighet, eller den vi virkelig *er*. Ifølge Mead foregår oppbyggingen av selvet gjennom den samhandlingen som foregår mellom individet (ego) og en eller flere andre (alter). Mead forklarer det på denne måten:

The self, as that which can be an object to itself, is essentially a social structure, and it arises in social experience. After a self has arisen, it in a certain sense provides for itself its social experiences, and so we can conceive of an absolutely solitary self. But it is impossible to conceive of a self arising outside of social experience (Mead 1934:140).

Sentralt i Meads teori er at menneskets personlighet og "selv" utvikles i det sosiale samspillet med andre mennesker. Identiteten til et menneske kan derfor ifølge Mead sies å være intersubjektivt konstruert. Vi skaper mening gjennom den sosiale prosessen der vi bygger opp vår virkelighetsoppfatning, og vi utvikler oss som bevisste refleksivt tenkende "selv" (Von Wright 2004).

Også hos den norske antropologen Cato Wadel finner vi igjen Meads tanker, når Wadel hevder at det vi kaller for karaktertrekk er blitt til i samspill med andre:

Folk flest (synes) å mene at om ikke egenskapene er medfødt, så er de i høy grad ervervet av individet selv. De fleste samfunnsforskerne vil understreke noe annet, nemlig at egenskaper er ervervet og vedlikeholdes i samhandling - i samarbeid såvel som i konflikt - med andre individer. Samfunnsforskerne vil også understreke at karaktertrekk ikke bør ses på som egenskaper ved et individ, men heller som en betegnelse av hva som foregår mellom vedkommende og andre individer" (Wadel 1988:41).

For Mead er altså mennesket et grunnleggende sosialt vesen. Gjennom livet bygger vi opp vår identitet, eller vårt "selv" som Mead kaller det. Dette selvet blir ikke til ved arv eller som et produkt av våre personlighetstrekk, men det blir til i interaksjon og samspill med andre mennesker.

Aasebø og Melhuus (2005) mener at det ikke bare er normer som er gjenstand for sosialisering, men alle deler av menneskelig virksomhet, som språk, rutiner, handlingsmønstre og forestillinger. De mener at det er slike prosesser som gjør oss til medlemmer av et samfunn, vi inngår i eksisterende kultur, blir en del av et fellesskap og får en kollektiv identitet. Vi deler språk med andre, forstår hverandres handlinger og er innforstått med mye av det som tas for gitt i hverdagslivet. Sosialiseringprosessen gjør oss

til unike og særpregede individer, sier Aasebø og Melhuus (2005), og fortsetter: ”Sosialisering kan dermed forstås som en kulturell prosess som gjør mennesket både til et samfunnsmedlem og til et individuelt individ” (2005:15).

2.1.1 Sosialkonstruksjonisme

I et nyere syn på sosialisering legger en ofte sosialkonstruksjonistisk teori til grunn for tenkemåten. Sosialkonstruksjonisme er en felles betegnelse for en rekke nyere teorier om kultur og samfunn. Innenfor sosialkonstruksjonismen ser en bort fra en essensialistisk virkelighetsoppfatning, der fenomenene blir sett på som stabile og med fastlagte kjennetegn. En vil heller se på fenomenet og på virkeligheten som noe konstruert, noe som mennesker tillegger mening. Sosiologer vil gjerne tilføye at virkeligheten er sosialt konstruert, den utformes gjerne av mennesker i fellesskap, mennesker som forhandler om hvordan verden ser ut (Furseth og Repstad 2003). I samsvar med dette vil en kunne si at sosialkonstruksjonistene har et antiessensialistisk syn på fenomenene rundt oss. Jørgensen og Phillips sier: ”At den sociale verden konstrueres sosialt forudsætter, at dens karkater ikke er determineret eller givet i forvejen, og at folk ikke har indre ’essenser’ – et sæt ægte og uforanderlige eller autentiske karakteristicka” (1999:112). Sosialkonstruksjonistene vil ikke undersøke hvordan virkeligheten *er* og eventuelt endrer seg, men heller stille spørsmål ved hvorfor vi *forstår* virkeligheten slik vi gjør (Annfelt 2000).

Sosialkonstruksjonistene er opptatt av at vi mennesker konstruerer og får vår oppfatning av verden ved å språkliggjøre den (Aasebø og Melhuus 2005). Det betyr ikke at virkeligheten, det vil si den sociale og psykiske realiteten vi forholder oss til, bare er språklige fenomener. Det betyr at tilgangen vi mennesker har til disse fenomenene, alltid vil være språklig formidlet. Når vi først betrakter oppfatninger av virkeligheten som språklig konstruert og tolket, innebærer det at vi også innser at erfaringer kan tolkes og språkliggjøres på mange ulike måter. Da blir det vanskelig og legitimere at en bestemt tolkning er sannere enn andre mulige tolkninger. Aasebø og Melhuus oppsummerer dette slik: ”Mennesket konstruerer seg selv og sin omverden” (ibid. 2005:29).

Grunnpremissene i sosialkonstruksjonismen oppsummeres av Jørgensen og Phillips (1999:13-14) under fire følgende punkter: 1) Sosialkonstruksjonisme impliserer en kritisk innstilling til selvfølgelig viten: Vår kunnskap om verden kan ikke umiddelbart tas for objektiv sannhet. Virkeligheten er tilgjengelig for oss gjennom våre kategorier- våre bilder av verden er produkter av våre måter å kategorisere verden på. 2) Ideen om historisk og kulturell spesifisitet: Vi er grunnleggende historiske og kulturelle vesener, og vårt syn på

og kunnskap om verden vil alltid være historisk og kulturelt betinget. Våre måter å fremstille kunnskap om verden på, er historisk og kulturelt spesifikke og kontingente. Med kontingente menes at våre verdensbilder og identiteter kunne ha vært annerledes, og de kan forandres over tid. Dette synet er antiessensialistisk, dvs at den sosiale verden ikke er determinert eller gitt, og at mennesket ikke har interne "essenser", det vil si et sett med stabile og autentiske karakteristika. 3) Sammenheng mellom viten og sosiale prosesser: Våre måter å forstå verden på skapes og opprettholdes gjennom sosiale prosesser. Rolf Mikkelsen Blaker hevder at så snart vi sier "mann" eller "kvinne", tar vi i bruk hele det kompliserte nettverket av forestillinger knyttet til disse begrepene (Blaker 1989).

2.2 Kjønnsteori og kjønnssosialisering

I moderne sosialiseringsteori er det naturlig at kjønnsperspektivet har en sentral plass, og spørsmålet om hvordan ulikheten mellom kjønnene blir reproduisert, har i stigende grad opptatt forskerne. Når jeg i min oppgave konsentrerer meg om jenter og konstruksjon av kvinnerollen, er det helt vesentlig at kjønnsperspektivet er tatt med i det totale bildet.

Gjennom en lang rekke analyser er det blitt påvist hvordan kvinner møter mange flere stengsler og hindre enn menn når det gjelder muligheten til å kunne forme sine liv som de selv vil. Bjerrum Nielsen og Rudberg (1989) mener at man i for liten grad har vært oppmerksom på at ulikheten mellom kjønnene også blir reproduisert på det psykologiske planet. De mener at kvinners muligheter til å forme sine liv ikke bare skyldes ytre stengsler, men også skyldes at de gjennom sin sosialisering har fått en identitet som kvinner, en kvinneidentitet som opprettholder ulikhet. Bjerrum Nielsen og Rudberg sier videre at kvinner ikke bare har lært å *gjøre* det de skal - de har i noen tilfeller også lært seg til å ha *lyst* til å gjøre det de skal (ibid.).

Deler av kjønnssosialiseringen kan dermed også forstås som en læringsprosess hvor vi tar opp i oss normer og holdning som omgivelsene rundt oss ønsker at vi skal ha. Vi tilpasser oss på en måte omgivelsenes ønsker (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989).

Vi så ovenfor at kognitiv teori ser på individet som en aktør, med motiver og intensjoner, med evne til å fortolke sin verden og til å velge å handle på egne premisser. Når for eksempel barnet rundt toårsalderen oppfatter at det finnes to kjønn, vil det prøve å gi denne forskjellen mening: Omverdenen og barnet selv blir nå fortolket ut fra kjønn som sentralt kognitivt skjema. Når jenter blir jentete og gutter blir guttete, skyldes det altså ikke først og fremst at denne atferd blir belønnet av andre, men at barnet prøver å skape mening i hva det betyr å tilhøre forskjellige kjønn. Når en jente har oppfattet at

det å være huslig, pynte seg, like rosa osv er en del av det å være jente, vil hun oppføre seg i tråd med det og på den måten både gjøre verdens kaos mer begripelig og styrke sin egen identitet (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989).

Bjerrum Nielsen og Rudberg viser til kvinneforskning som har kartlagt hvordan kvinner og menn utvikler ulike måter å tenke på. Det er ikke bare slik at kvinner og menn har forskjellige kjønnskjemaer, men også innholdet i *andre* kognitive skjemaer kan være ulike. Kvinner og menn kan for eksempel se ulikt på hva som moralsk sett er riktig eller galt. De lever i forskjellige «verdener», hvor samme fenomen forstås og vurderes på ulike måter, hevder de to forskerne (ibid.).

Med en psykoanalytisk tilnærming til kjønns sosialiseringen vil en ta utgangspunkt i barndommen. Gjennom de første årenes interaksjon med andre bygger barnet gradvis opp en indre verden. Den indre verden er et produkt av barnets aktive bearbeiding av ytre erfaringer. Psykoanalysen ser altså på barnet som en "aktør", men absolutt ikke som en rasjonell aktør.

Det er denne indre ubevisste verden som spiller med, selv når vi handler som voksne, fornuftige mennesker, og som regel uten at vi selv er klar over det. Barndommen er altså interessant fordi den eksisterer som psykisk struktur inni oss, selv når vi for lengst er blitt voksne og forstandige. Den har skapt vår grunnleggende subjektivitet. Kvinners evne til å tåle nærhet og bli tilfredsstilt gjennom tilknytning til andre kan forklares som noe som blir utviklingspsykologisk bygd inn i den kvinnelige subjektiviteten. På samme måte kan en manns behov for å markere grenser og angst for svakhet forklares som resultat av hans tidlige sosialisering som liten gutt. Kjønns sosialiseringen bidrar i det hele tatt til å gi hvert kjønn sine psykologiske sætrekk og problemer (jf. Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989).

Bjerrum Nielsen og Rudberg er opptatt av det de kaller "kjønnsidentitetens mange lag"(ibid.). De forstår kjønns sosialisering slik at erfaringer vi gjør i ulike livshistoriske faser, leirer seg over hverandre og gjennomsyrrer og omstrukturerer hverandre i en viss utstrekning. De mener at gjennom våre tidlige erfaringer blir en kjønns subjektivitet etablert, som en grunnleggende forming av vår behovsstruktur og våre psykologiske kapasiteter. Gjennom kjønnsrolleoppdragelsen tilegner vi oss visse normsett som mer eller mindre bestemmer vår atferd og våre handlinger. Men vi kan alle forandre oss. Hele livet er det rom for avlæring og omlæring.

2.2.1 Kjønn i endring

Som jeg har nevnt ovenfor, ble begrepet "kjønn" fra 1960-tallet og framover knyttet til sosiale roller. Kvinners og menns atferd var sosialt betinget, og kunne dermed både læres og avlæres. Kjønn ble noe en gikk inn i, og kunne tre ut av. Kjønn var en rolle vi kledde på oss, og kjønnsatferd var et utslag av samfunnets forventninger som rettes mot individet (Bru 2000). Etter hvert vokste det frem en erkjennelse av at kjønn var sterkt knyttet til identitet. En gikk derfor over til å betrakte kjønn som en grunnleggende kategori som er til stede uansett handlinger. Et resultat av denne tanken, var framveksten av forskjellfeminismen, en feminisme som hadde til hensikt å poengtere kvinners forskjellighet fra menn. Forskjellsfeminismen bygger på en essensialistisk tenkning rundt identitet, som innebærer en oppfatning om at fenomener har en iboende og naturgitt essens eller indre kjerne (Bru *ibid.*).

I dag er det *poststrukturalistisk* og sosialkonstruksjonistisk feministisk teori som regnes som retningsgivende i forståelsen av kjønn. Innenfor denne tradisjonen, betraktes kjønn som de løpende forhandlinger om hva som følger - eller ikke følger - av at vi har en mannskropp eller kvinnekropp (Haavind 2000). I følge Haavind, er kjønn en meningsbærende kode. Det som gjør denne koden både så gjennomslagskraftig og så flytende, er at det ikke er noe som er ufravikelig mannlig eller kvinnelig. Kjønn har mening i alle sosiale, økonomiske, kulturelle og personlige sammenhenger. Egenskaper, ferdigheter, konkrete objekter og abstrakte forestillinger blir alle tillagt en kjønn dimensjon. Innen poststrukturalistisk teori erstattes spørsmålet "hvilken forskjell gjør kjønn" med "hvordan skapes kjønn, og hvem bestemmer hva kjønn skal bety?" Dermed blir interaksjonsaspektet viktig. Det er i relasjoner vi skaper og gjenskaper betydninger av kjønn. Betydninger av kjønn vil alltid forandres over tid, og bli til i samspill i sosiale praksiser. Kjønn er derfor en sosial konstruksjon, og betydninger av kjønn skapes daglig (Bru 2000).

Det er ikke bare teorier om kjønn som er i endring. Også synet på kjønn endrer seg. Aasebø og Melhuus (2005) viser til at kjønn og relasjonen mellom kjønn endrer seg i takt med andre kulturelle endringer i samfunnet. Vi tenker selvsagt annerledes om kjønn i dag enn vi gjorde for bare femti år siden (*ibid.*). Kjønnsteoriene opererte tidligere med mer entydige forskjeller mellom kjønn enn vi gjør i dag. Dette henger sammen med at det også var mer entydige kulturelle forventninger til kjønn tidligere. Innholdet i kjønnsrollene og kjønnsatferden endres innenfor ulike kulturer og samfunnslag. Som eksempel på dette

nevner Aasebø og Melhuus dette at stadig flere mødre er yrkesaktive i forhold til tidligere, og at stadig flere fedre deltar i den daglige omsorgen av barn i familien. Denne situasjonen bidrar til å endre våre oppfatninger av hva som er feminint og maskulint innenfor enkelte kulturer (ibid.).

2.2.2 Kjønn i samspill

Haavind har i artikkelen ”Analytiske retningslinjer ved empiriske studier av kjønne betydninger” (2000) tatt for seg det temaet hun kaller ”Kjønn som forskjell og kjønn i samspill”. Når en studerer hvordan kvinner og menn *er*, vil Haavind kalle det å studere ”kjønn som forskjell”. Hun er mer interessert i å søke etter kjønn som det meningsinnholdet kvinner og menn spiller ut i forhold til hverandre. Det er dette hun kaller kjønn i samspill. Haavind mener at kjønn i samspill kan gjennomføres på ulike måter og være basert på mange ulike forforståelser. Den grunnleggende ideen er at kjønn er noe som spilles ut mellom mennesker snarere enn noe som sitter i mennesker. En systematisk og variert søking etter hvordan kvinner og menn forstår hverandres og sine egne væremåter, gjør kjønnene mer bevegelige og nyanserte enn forskjellsanalysenes statiske bilder av små eller store forskjeller (Haavind 2000).

Haavind sier ellers at det er viktig å studere kjønn som et relasjonelt fenomen. Hun ønsker å ”flytte kjønnnet” fra noe som sitter i mannen og kvinnen, til meningsinnhold i bruk. Haavind mener at kvinner samler meningsmuligheter fra sine relasjoner til andre, for så å ta det i bruk og spille det ut igjen som seg selv overfor de samme og nye andre. Skal en analysere kjønn, sier Haavind, må en innse at kjønn ikke bare var noe ved ham og henne, men at det utgjør en tolkningsramme for deres handlinger. Når kvinnen gjør det samme som mannen, blir betydningen ikke uten videre den samme. Det spiller en stor rolle hvordan handlingene er rettet; om det er fra en kvinne til en mann, eller fra en mann til en kvinne. Denne tvetydigheten rokket også ved begrepene kvinnelighet og mannlighet. Haavind mener at selv om kvinnelighet kan omtales som «noe» ved henne som er annerledes enn det som er ved ham, vil hun se dette som relasjonelle fenomen. Kvinnelighet er ikke noe i seg selv, men *en vurdering av hvordan hun forholder seg til ham* (Haavind 2000:173). Haavind sier at det kvinnelige fremkommer ved at det relateres til noe annet som det ikke er. Forskeren må registrere hvordan kvinners og menns posisjoner og væremåter i parforhold er forskjellige, og prøve å forstå kjønne samspillsdynamikker. I sin forskning har Haavind selv lært hvordan kvinner håndterer sin underordning i en sammenheng hvor kjærlighet er deres

begrunnelse, og hvor enighet og varighet er et felles mål. Stilt overfor hverandre er hun og han posisjonert ulikt i sine muligheter til å trekke veksler på det system av betydninger som ligger i kulturen. Haavind forteller at kvinnene selv synes godt å ta sine erfaringer og opplevelser til inntekt for at de er forskjellige fra sine menn, fordi de er kvinner og han er mann. De kunne også si at det ”sitter noe i oss” (Haavind 2000).

Haavind hevder ellers at det er de symbolske betydninger av kjønn som forbinder de sosiale strukturene – det vi kaller mannsdominerte og kvinneedominerte arenaer - med personenes kropp. Det er disse forbindelsene som framtrer som personers kvinnelighet og mannligheter (ibid.).

I artikkelen “Doing Gender” av West og Zimmerman (1987) blir vi kjent med begrepet ”doing gender”, det å ”gjøre kjønn”. Her blir det lagt vekt på aktørperspektivet i kjønnssosialiseringen. Fra å betrakte kjønn som noe et barn er, betraktes kjønn som noe en person gjør. Det gjelder her det handlende aspektet ved kjønn og hvordan barn prøver ut og forhandler sitt kjønns grenser. West og Zimmerman mener at ”gender” er noe en gjør i interaksjon med andre: ”We argue that one’s gender is not simply something one ”is”, but rather that it is something one does in interaction with others” (1987:122).

Aasebø og Melhuus (2005) er også opptatt av ”kjønn og kroppsfremstillinger”. De mener at den estetiske dimensjonen ved en handling har store likheter med hvordan kjønn (*gender*) er med på å regulere enhver handling. Kjønn gjør at hver enkelt oppfatter noe som mannlig eller kvinnelig, og gjør at den enkelte ser verden på en kjønnnet måte. Aasebø og Melhuus mener at en ikke kan snakke om en kvinnelig eller mannlig væremåte, men likevel blir kjønn en dimensjon som påvirker hvordan verden oppleves. De to forskerne hevder at kjønnnet væren er en sosial konstruksjon som vil være en dimensjon ved våre personlige erfaringer. Den påvirker våre individuelle tolkninger og gjør samtidig ulike handlinger gjenkjennelige for oss. Vi gjenkjenner ”kjønnet” handling som kvinnelig eller mannlig (ibid.).

2.3 Diskursteori

I min undersøkelse er det interessant å se hvilke kulturelle ”forståelser” mine informanter orienterer seg mot. I forbindelse med dette ønsker jeg å bruke diskursbegrepet. Dette begrepet gir meg muligheter til å forholde meg til ulike ”kulturer” i måten jentene tenker på om sin egen framtidige kvinnerolle.

Diskurs og bruk av språket henger nøye sammen. Mange vil si at ordet diskurs bygger på en idé om at språket er strukturert i forskjellige mønstre som våre utsagn følger,

når vi snakker om forskjellige sosiale domener. Vi snakker for eksempel om en ”medisinsk diskurs”, en ”politisk diskurs” osv. (Jørgensen og Phillips 1999).

Ifølge nettleksikonet *Wikipedia* kan en diskurs defineres som ”en institutionelt funderet måte at tenke på; en social ramme der definerer, hvad der kan siges om et givent emne.” En annen definisjon forteller at en diskurs er ”en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnitt af verden) på” (Jørgensen og Phillips 1999:9). Jørgensen og Phillips har ellers laget denne oppsummeringen om hva de legger i diskursanalyse:

Diskursanalysen leverer redskaber til at undersøge, hvordan betydning skabes socialt, og hvilke virkninger bestemte verdensbilleder har for vores sociale liv. Vores omverden bliver beboelig, fordi vi hele tiden tillægger den betydning - vi forstår den på bestemte måder. Vores forståelse giver os retningslinier for, hvordan vi kan handle i verden, og den får dermed sociale konsekvenser. Diskursanalyse er samtidig et kritisk forehavende, der vider, at vi kunne have forstået og indrettet verden annerledes (Jørgensen og Phillips, web-side). Lastet ned 02.12.06 fra <http://www.sopper.dk/speciale/book/book33.html>.

Diskurser kan først identifiseres når det framtrer mønstre i hva personer, grupper eller institusjoner gjør og hva de sier om det de gjør – og videre når holdninger til ett tema henger sammen med holdninger til et annet, men relatert tema. Diskurser er derfor *meningssystemer* (Jørgensen og Phillips 1999).

Til vanlig er det slik at de diskursene vi orienterer oss mot, gir føringer for hva vi oppfatter som riktig og sant og hva vi tar for gitt. Derigjennom påvirker diskursene hva som framstår som våre handlingsalternativer, og diskursene får konkrete sosiale konsekvenser. Når diskursene slik får følger for våre liv, så ligger det i dette at det oppstår en viss grad av forutsigbarhet og regularitet i våre meninger og i våre sosiale relasjoner. Magnussen m.fl. (2005:11) sier: ”Det er ofte ikke tilfeldig at folk gjør som de gjør. Samtidig er det også slik at vi har mulighet til å endre diskursen og gjøre noe annet enn det vi tidligere mente var det riktige, det gode og det moralske.”

I prosjektet om likestilling og arbeidsliv på Agder gir Magnussen m.fl. (2005) gode eksempel på hvordan foreldre kan orientere seg mot bestemte diskurser. Som eksempel blir nevnt en familie der begge foreldre er i arbeid og barna i barnehage. I denne familien orienterer en seg trolig mot en diskurs der denne familiemodellen vurderes som positiv for alle parter i familien. En gjør seg da noen årsaks- og virkningsvurderinger som settes sammen til en fortelling om hvordan ting henger sammen med hverandre. Andre kan orientere seg mot en diskurs som sier at to arbeidende foreldre medfører usunt stress for

familien som helhet, og at det egentlig er det beste at en av foreldrene hadde vært hjemme (ibid.).

Diskursene kan utgjøre en maktfaktor i form av sin definisjonsmakt. Siden min oppgave dreier seg om jenters framtidsprioriteringer, er det naturlig for meg å være opptatt av diskurs i et kjønnsperspektiv. Aasebø og Melhuus (2005:30) hevder at kjønnsdiskurser ofte innebærer at de historiske og kulturelt produserte forestillingene, tradisjonene og viten og måten å tenke kjønn på, utelukker eller står i veien for alternative måter å tenke på. Samtidig er *ikke* tolkningene, konvensjonene eller de gjengse oppfatningene om ulike fenomener, tilfeldige. De kan tjene noen bestemte interesser, og de har blitt båret frem gjennom historien av bestemte maktinteresser, hevder disse to forskerne (ibid.).

2.3.1 Diskurs i dette arbeidet

I min oppgave ønsker jeg å undersøke hva som kan ha betydning for at unge jenter tenker som de gjør om sin framtidige kvinneverole. Spørsmålet blir: Er det slik at jentene orienterer seg mot bestemte diskurser, bestemte måter å tenke på når det gjelder framtidsprioriteringer? Eller er jentene i tvil om hvilken diskurs de skal forholde seg til? Jeg ønsker å finne ut om noen diskurser er mer framtrædende enn andre, eller om det framkommer stor usikkerhet hos jentene. Det kan tenkes at det finnes flere diskurser, for eksempel en "karrierediskurs", en "familediskurs" og en "både-og-diskurs". Magnussen m.fl. (2005) mener at det diskursive terrenget til vanlig er preget av en relativ høy grad av heterogenitet og kamp mellom ulike diskurser. De sier videre at det ikke er naturlig at en diskurs har hegemoni over alle andre. De viser til Jørgensen og Phillips, som sier dette om konkurrerende diskurser innfor samme felt:

Ved at fokusere på forskjellige konkurrerende diskurser indenfor samme område, vil man kunne undersøke hvor den ene eller den anden diskurs er framherskende, hvor det er kamp mellom forskjellige diskurser – og hvilke selvfølgheder, alle de pågående diskurser deler... Områder der ikke er kamp om, altså områder hvor alle diskursene indenfor en given diskursorden deler samme selvfølgheder, er stabile. Og områder, hvor forskjellige diskurser konkurrerer om at beskrive samme fenomen på forskjellige måter, er ustabile (Jørgensen og Phillips 1999:147).

Når jeg i mitt arbeid bruker begrepet karrierediskurs, så legger jeg i dette en tenkemåte der karriere er det viktigste. Når en orienterer seg mot denne diskursen, ser man ikke

muligheter for å kombinere karriere og familieliv. En velger bort å etablere familie. I en familiediskurs inngår forestillinger der familieetablering kommer foran karrieren. Man ser ikke at det er hensiktsmessig å kombinere familie med karriere. Ved bruk av begrepet både–og-diskurs sikter jeg til jenter som ønsker seg både familie og karriere.

3 Forskning om kjønn

Vi kan vise til en god del kjønnsforskning her i landet. Mye av denne forskningen om kjønnsforskjeller mellom unge mennesker, er knyttet til skolen, og nærmere bestemt til miljøet i klasserommet. Forskningen er presentert i fagbøker og artikler fra 1970-tallet og fram til i dag. Fra tidlig på 1980-tallet kjenner vi formuleringer av typen ”stille jenter og bråkete gutter”. Bjerrum Nielsens artikkel om dette temaet (Bjerrum Nielsen [1981] 1998) fikk stor oppmerksomhet i hele det skandinaviske fagmiljøet. Artikkelen omhandler jentenes væremåte i klasserommet på 1970-tallet.

Et hovedinntrykk vi får av klasseromsforskningen på 70 og 80-tallet er at jentene er mer stille og tilbakeholdne enn guttene, og skolefaglige prestasjoner innenfor enkelte fagområder er jevnt over dårligere enn guttenes. Jentene får også mindre oppmerksomhet av læreren. På mange måter kan det se ut som at jentene kommer til skolen med det jeg vil kalle en "jenteidentitet" og guttene med en tilsvarende "gutteidentitet".

Et annet forskningsprosjekt fra denne tiden er Birthe Bech Jørgensens prosjekt om unge kvinner i en forstad til København på 1980-tallet. Hun gjorde grundige kvalitative intervju med fem unge jenter fra arbeiderklassen. Jentene hadde alle drømmer om utdanning og ”ønskejobben”. Prosjektet er omtalt i Jørgensens bok: *”noget med mennesker eller noget på et kontor” – Forstadsliv, pigekultur, arbeidsløshed* (1985). Forfatteren forteller at med tanke på framtidig jobb, så var jentene i undersøkelsen sosialisert til forventninger om hva de skal leve opp til som kvinner og familiemødre. De framtidstankene de la for dagen, dreide seg mye om å stifte familie og å finne en jobb med innebygd kvinnelig identitet – ”en job hvor de kunne være søde-kønne-smarte-hjelpsomme” (1985:37). De var alle orientert mot

kvindelighedens normer og til dens orientering om de medmenneskelige forhold: Opdragelse av børn, omsorg for familie og venner, interesse for det private og intime, opmærksomhed overfor andres behov (Jørgensen 1985:47).

Når jentene i undersøkelsen skal velge utdanning, velger de etter den kvinnelige normen i kombinasjon med familieideologiens framstilling av det sosiale kjønn. Dette fører jentene i retning av helse- og sosialsektoren og kontorfaglig arbeid (ibid.).

Jørgensen viser til Simone de Beauvoir, som allerede i 1949 hevdet: ”Man fødes ikke som kvinde, man bliver det” (de Beauvoir 1949, II:13). Jørgensen mener det er viktig å få fram at det sosiale kjønn er et begrep for at det eksisterer en sosialt bestemt oppdeling

mellom kjønnene. De to kjønn sosialiseres til forskjellige normer for atferd og holdninger og til å tillegge ting og sosiale forhold forskjellig betydning (Jørgensen 1985).

3.1 Forskning som viser ”moderne” jenter

De forskjellene som finnes mellom gutter og jenter, blant annet i måten å møte skolen på, har endret seg mye de siste 10-15 årene. Kanskje er det slik at jentene har forandret seg mest. Forskningen fra 1990-tallet viser oss en ny type jenter. Undersøkelsen ”Jenter og gutter i forandring” av Bjerrum Nielsen og Rudberg (1994b), presenterer jenter som aktive medspillere i skolehverdagen og i andre sosiale rom.

Bjerrum Nielsen og Rudberg gjennomførte i 1991 et forskningsprosjekt der de ønsket å finne ut i hvilken grad ”klasserommets kjønn” hadde endret karakter siden 1970- og 80-tallet. I løpet av 1991 observerte de fem klasser på to videregående skoler i Oslo. På den ene skolen, en drabantbyskole hvor elevene kom fra arbeiderklasse og lavere middelklasse, var bildet av jenter og gutter nokså tradisjonelt. De to forskerne observerte her stille og venninneorienterte jenter, og gutter som med selvfølgelighet lagde mye lyd og bevegelse. Mye av dette kjenner vi igjen fra klasserommet på 70- og 80-tallet. På den andre skolen hvor elevene kom fra den intellektuelle middelklassen, observerte de et annerledes og forvirrende bilde av jenter og gutters framturen. Her var det flere aktive jenter som brukte offentligheten helt selvsagt. De var ikke avhengige av enige venninner for å hevde sine meninger. Jentene her roser seg selv og sier at de er flinke. De eksponerer seg også ved å fortelle vitser og komme med kvikke bemerkninger. Bjerrum Nielsen og Rudberg poengterer at dette selvsagt ikke gjelder for alle jentene, det finnes fortsatt de som er stille og tilbakeholdne. På denne skolen utgjorde de ”aktive” jentene en tredjedel (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1994a).

Forskerne registrerer også at jentene er tydeligere som seksuelle kjønn, alt fra feminin fremheving til en mer unisex-stil. Offentlig klining i klasserommet er også en del av hverdagen. Denne oppførselen er ulik den de fant i den skolen hvor jentene var mer ”tradisjonelle”. Tydeliggjøring av kjønn i klasseoffentligheten kom til uttrykk på flere måter. Det var ikke bare innenfor temaer om likestilling at jentene markerte sine holdninger, men i ulike diskusjoner med politisk innhold. Det registreres at jentene generelt uttrykker verdier og holdninger som går til venstre og guttene til høyre når det gjelder politiske verdier og holdninger (Bjerrum Nielsen og Rudberg *ibid.*).

Bjerrum Nielsen og Rudberg sier at selv om disse jentene oppførte seg på en ny måte, betydde det ikke at de samtidig var tydelig gjenkjennelige som jenter. I neste

øyeblikk sitter de med armen om hverandres hals, stryker hverandres hender og plukker i hverandres hår (1994a).

Jentene har på ulike måter blitt mye tydeligere individer enn de var før. De viser også nye kombinasjoner av det vi pleier å forstå som "mannlighet" og "kvinnelighet". Men det er lite som tyder på at kjønnet er i ferd med å gå i oppløsning eller miste kulturell og psykologisk betydning, mener Bjerrum Nielsen og Rudberg (1994a:21). Det er faktisk heller slik at kjønnet i en viss forstand blir tydeliggjort gjennom disse forandringene. Dette viser seg blant annet ved at jentene trekker seg ikke lenger tilbake med sin intimitet venninner imellom. I tillegg fremtrer jentene tydeligere som seksuelle kjønn.

Bjerrum Nielsen og Rudberg mener at den moderne kjønnsidentitet som de "nye" jentene utvikler, ikke helt er deres eget verk. Disse to forskerne intervjuet også mødre og mormødre til halvparten av jentene og fant ut at flere av dem hadde både en mor og en mormor som poengterte at "det alltid har vært «sterke kvinner i vår slekt». Noen av de mødrene Bjerrum Nielsen og Rudberg snakket med uttrykte at de følte direkte ubehag ved tanken på at deres døtre f. eks. skulle velge å være hjemme. Det nye ved de unge jentene er altså ikke en konstruksjon av en kjønnsrolle som rommer mer enn familie, barn og omsorg. Det nye synes heller å ligge i den forholdsvis harmoniske sameksistensen mellom tidligere konfliktfylte lyster. Til forskjell fra deres mødre som ofte opplevde et slags sprik mellom ideologisk forpliktelse og personlig lyst (1994 *ibid.*).

3.1.1 Framtidsdrømmer

I boka *Historien om jenter og gutter* (1989) har Bjerrum Nielsen og Rudberg en fin beskrivelse av framtidsdrømmene til gutter og jenter på 1980-tallet. De to forskerne forteller at guttene som regel har nokså presise og realistiske forestillinger om framtidig yrke og utdanning. De formulerer sine framtidsvisjoner gjennom eksisterende yrkesbetegnelser eller framskriver en hobby til en yrkeskategori. I motsetning til dette er jentene usikre og diffuse i sine framtidsplaner, de skal bli noe med språk, noe med mennesker, noe med dyr, noe med barn, noe på kontor. Der guttene i sine framtidsvisjoner tegner bildet av en kjent verden befolket med håndverkere, advokater og direktører, så tegner jentene et bilde av en verden hvor alt er mulig og ingenting fastlagt og hvor det viktigste er å ha det godt og være sammen med andre. Guttene sier at det viktigste for dem i et kommende arbeid er at det er interessant, at det må innebære karrieremuligheter og gi god lønn (*ibid.*).

Bjerrum Nielsen og Rudberg (*ibid.*) understreker at jentene legger vekt på at de

skal trives, at det skal være meningsfullt og gøy, i samsvar med deres personlighet og åpne opp for relasjoner til andre mennesker. Guttene er de mest realistiske, men jentene er til gjengjeld mer fantasifulle og i bedre kontakt med sine ønsker. En annen viktig forskjell på jenters og gutters framtidvisjoner er at jentene er nesten alene om å ta en framtidig familie med i betraktning når de forestiller seg utdanning og arbeid. Alle jenter i ungdomsskoleundersøkelsen ønsket seg utdanning og arbeid - ingen så husmortilværelsen som noe mål i livet. For noen jenter betyr dette familieperspektivet at yrke ikke kan tenkes isolert, men må vurderes etter i hvor høy grad det lar seg kombinere med mann og barn - f.eks. at det er et yrke som ikke krever mye reising, eller at det er et yrke som gir muligheter for deltid og arbeid ulike steder i landet hvis mannens jobb gjør det nødvendig å flytte.

For andre jenter eksisterer ønsket om familie og barn bare parallelt med ønsket om utdanning og yrke, uten at de har gjort seg nærmere tanker om hvordan det skal kombineres. For mange jenter resulterer dette familieperspektivet i en oppdeling av livet i «før» og «etter» tjuefem år; etter tjuefem tar spenning, reiser og eget liv en brå slutt (ibid. s. 246). Jentenes familieperspektiv ser man også i at de har nokså detaljerte forestillinger om sitt framtidige familieliv. Hele dette felt innenfor familien og feltet mellom familien og yrkeslivet er langt mer differensiert hos dem enn forestillingene om yrket i seg selv.

Bjerrum Nielsen og Rudberg (ibid.) forteller at jentenes familieperspektiv viser seg i konkretiserte bilder av en snill og skikkelig mann og navngitte barn med allerede fastlagte fødselsår. Disse jentene har ofte et tydelig skille mellom «livet før» og «etter», men grensen settes tidlig - det er jentene i arbeiderklassen som har det korteste tidsperspektivet av alle de undersøkte gruppene. Et eventuelt arbeid oppleves av dem kun som et bidrag til familieøkonomien - det er i familien og ikke i jobben jentenes identitetsbekreftelse ligger.

Hos jentene i høystatusgruppen får frykten for gjennomsnittstilværelsen andre, men ikke mindre kjønnspregete uttrykk: De velger ofte bort barn i sine framtidsplaner. De satser i stedet på selvforsørgelse, og ikke på forsørgelse av en familie. De satser også på selvrealisering og på å ivareta sin attraktivitet etter fylte trettifem. Disse jentene er også de mest åpne i forhold til framtiden av alle ungdommene. De ønsker ikke å foreta *noen* valg som kan låse dem - de skal reise utenlands og studere og se hva som skjer. Også for dem er familieperspektivet viktig, for selv om de negerer det, er det noe de hele tiden må forholde seg til. (Bjerrum Nielsen og Rudberg 1989).

De to forfatterne mener at en hos jentene ser uttrykk for noe som den danske kultursosiologen Birthe Bech Jørgensen har kalt ”den romantiske drøms kultur”, en kultur som inneholder to vesentlige momenter: drømmen om yrket som kan realisere den feminine identitet som ”vakker, smart, hjelpsom”, og drømmen om ønskefamilien (ibid.).

I boka *Moderne jenter. Tre generasjoner på vei* (2006) skriver Bjerrum Nielsen og Rudberg om sine møter med tre generasjoner kvinner. Her får vi en nærmere beskrivelse av jentene som ble intervjuet i 1991 og deres forestillinger om framtida. For jentene fra middelklassen er en framtid med utdanning og yrke en selvfølge. Ingen planlegger et liv som hjemmeværende husmor, og ingen ser på utdanning/yrke som noe de kan ”falle tilbake på” hvis f.eks. ekteskapet skulle ryke. Noen yrker har i 1991 mistet sin selvfølgelige plass i jenters framtidsplanlegging: Mens det krydde av sykepleiere, lærere og bibliotekarer i mødrenes framtidsplaner, finnes det i yngste generasjon bare ei jente som kan tenke seg å bli lærer, og ingen som vil bli sykepleier. Samtidig er det klare forskjeller mellom jentene med hensyn på utdannings- og yrkesplaner. Dette er forskjeller som henger sammen med deres sosiale bakgrunn. Nesten alle jenter fra arbeiderklassen og lavere middelklasse vil ha kortere utdannelser: markedsføring, reiseliv, sosionom eller førskolelærer. To av disse jentene kan tenke seg å gå rett ut i arbeidslivet etter artium. Jentene fra høyere middelklasse er stort sett innrettet mot lengre utdannelser (Bjerrum Nielsen og Rudberg 2006).

De unge jentene i 1991-undersøkelsen til Bjerrum Nielsen og Rudberg (2006) vil vente med familieetablering. Denne utsatte familieetablering har jentene ofte lært direkte av sine mødre. Budskapet har vært entydig: Ikke bind deg så tidlig som meg! Og budskapet har nådd fram: Jentene mener nok at man må ta litt hensyn til en framtidig mann, men ideen om ham gjennomsyrrer ikke planene. Av alle jentene er det bare to som kan tenke seg et tidlig ekteskap, definert som innenfor en tidsramme på 5 år da jenta er rundt 23 år. De fleste av jentene legger inn ekteskapet i den første tiårsperioden, men det er også noen som kan tenke seg å vente enda lenger. Samboerskapet kan imidlertid komme tidligere for alle. Det er ingen sosiale forskjeller med hensyn til dette. Det er det heller ikke i forhold til det å få barn. Sytten av de tjueto jentene vil ha sitt første barn i løpet av den andre halvparten av tjuetåra, og resten kan tenke seg å vente lenger. Noen få er direkte usikre på om de ønsker barn overhodet. Det er ingen tydelige sosiale forskjeller når det gjelder hvor sentral plass barn og familie inntar i jentenes framtidsdrømmer (Bjerrum Nielsen og Rudberg 2006).

Drømmene om familie og barn er altså ikke så konkrete og levende som man tidligere har funnet i studier av unge jenters framtidsplaner. Mangelen på familiesentrerte drømmer gjenspeiler kanskje også at det er en annen tid, hvor jenters perspektiv på livet er

annerledes? For selv om en jente kan være konkret i planleggingen av når hun skal få barn, så er det vanligvis i forhold til et tenkt yrkesliv denne planleggingen skjer – ikke omvendt. Det handler om en fiffig innpassing av fødsler og permisjoner i et ellers kontinuerlig yrkesaktivt liv (ibid.).

3.1.2 Både–og-generasjonen

Bjerrum Nielsen og Rudberg bruker begrepet ”både–og-generasjonen” (2006:275). Dette begrepet bruker de når de skal beskrive at de fleste unge jentene i undersøkelsen vil ha både familie og et selvutviklende yrke. De hevder at unge jenter faktisk foretar mer eller mindre klare valg både i sine planer og i virkeligheten. I 1991-undersøkelsen til Bjerrum Nielsen og Rudberg (2006) er både–og-karakteristikken likevel ikke så framtreddende når det gjelder jentenes tanker om framtida. Dette viser seg når forskerne går mer konkret inn på hvordan jentene generelt tenker om eventuelle prioriteringer mellom familie og yrke. Her havner jentene lett i motsigelsesfulle resonnementer. En grunn til dette er selvsagt at det er unge jenter det er snakk om, deres livsplaner er neppe ferdige (ibid.).

3.2 Hva har skjedd med jentene?

Det er nå gått 26 år siden Bjerrum Nielsen beskrev hvordan jenter og gutter opptrer ulikt i klasseromssituasjonen (jf. Bjerrum Nielsen [1981]1998). I tiden som har gått, har samfunnet endret seg mye, og det er naturlig å tro at samfunnsutviklingen også har satt sitt preg på dagens unge. De har vokst opp i og med nye kjønnsrollemønstre. De har i stor utstrekning hatt yrkesaktive mødre. Og for noens vedkommende gjelder at de også har hatt mer nærværende fedre. De har dessuten vokst opp i en tid hvor likestilling har vært programfestet politikk på den politiske arena, og en viktig målsetting for innholdet i skolen. (jf. Bjerrum Nielsen og Rudberg 1994a).

Jenters mulighet for å opptre som autonome individer er helt klart et resultat av en lang historisk prosess, gradvis styrket gjennom generasjoner i dette århundret hvor kjønn er blitt stadig mer frikoblet fra sosial skjebne (ibid.).

Kirsten Drotner (1993) er opptatt av at mediene i dag har en mer sentral plassering i hverdagens kulturelle påvirkning i forhold til tidligere generasjoner. Mediene har også bidratt til å bryte opp kulturelle kjønnsposisjoner slik at bildet har blitt mer mangfoldig enn det var på 70- og 80-tallet. Også Drotner understreker at jenter/kvinner har i dag utviklet en hittil usett selvstendighet og individualitet. Jentene er også synlige i offentlig sammenheng hvor de hevder sine meninger. Dette mener hun bl.a. henger nøye sammen

med endringer i autoritetsformene mellom generasjonene (ibid.).

De ”nye jentene” på 1990-tallet har blitt sosialisert inn i samfunnet på en helt annen måte enn 70- og 80-tallsjentene. Mange av 90-tallsjentene har hatt mødre som har vært opptatt av og engasjert i likestillingsspørsmål. Mange av disse mødre deltar aktivt på alle nivåer i yrkeslivet. I tillegg er de godt synlige i det offentlige rom. De har politiske verv, og mange har høye posisjoner i næringslivet. For de ”nye” jentene betyr dette at de har fått sin sosialisering innenfor en sosial struktur som gir dem nye muligheter. Ifølge kognitiv teori vil de fortolke sin verden på en annen måte enn 70- og 80-tallsjentene gjorde. Som tidligere nevnt er det en oppfatning innenfor ulike sosialiseringsteorier at vi utvikler oss som personer gjennom den oppdragelse og opplæring vi får gjennom barndom og ungdom. Ifølge Mead (1934) utvikler vi oss som mennesker i samhandling med andre. Mead mener at skal vi forstå opphavet til menneskers handlinger, skal vi ikke søke etter svar verken i drifter eller instinkter, men i den sosiale situasjonen (Von Wright 2004). Med bakgrunn i Meads tanker kan vi forstå at jentene på 90-tallet har fått dannet sitt ”selv” på en annen måte enn jentene på 70- og 80-tallet. De har vokst opp under helt andre sosiale omgivelser, og har vært i samhandling med moderne ”mødremodeller”, slik jeg har beskrevet dem ovenfor. De nye jentene har også ”speilet seg i” venninner som også liker å fremstå som flinke og selvstendige.

3.3 Forskning om likestilling og arbeidsliv på Agder

I 2005 la Agderforskning fram en rapport fra prosjektet *Arbeidsliv hjemme og ute: Sørlandske mødres valg og vurderinger* (Magnussen m.fl. 2005). Prosjektet ble gjennomført av forskerne Magnussen, Mydland og Kvåle. I prosjektet intervjuet de småbarnsmødre og småbarnsfedre i begge Agderfylkene. Det ble foretatt intervju med 20 informanter i hver av de seks kommunene som deltok i undersøkelsen. Kriteriet for å bli med som informant var at hver forelder hadde omsorg for minst ett barn i alderen 1-6 år. Utgangspunktet for prosjektet var at Agder-fylkene over flere år har befunnet seg på bunnen av Statistisk Sentralbyrås årlige likestillingsindeks.

I prosjektet ønsket en å finne mer ut av hvorfor Agder-fylkene skiller seg ut på denne indeksen. En ønsket også å se nærmere på om kvinnenes relative lave deltakelse i arbeidslivet kan settes i sammenheng med en del av de øvrige ulikehetene mellom kvinner og menn i landsdelen.

I sluttrapporten fra prosjektet blir det vist til flere særtrekk ved Agder i forhold til resten av landet. Totalt for Agder-fylkene viser likestillingsindeksen at det i denne

landsdelen er relativt få kvinner i arbeidsstyrken. Andre tall, knyttet til arbeidstid, stadfester bildet av Agder-kvinnens svake arbeidslivstilknytning: Regionen har en markant større andel kvinner i deltidsarbeid enn andre fylker. Agder har også få kvinner i lederstillinger, samtidig som det er en lav andel kvinner i kommunestyrene i regionen. I det hele tatt er kvinner underrepresentert på sentrale offentlige arenaer (Magnussen m.fl. 2005).

Ytterst få av de hjemmeværende informantene pekte på manglende muligheter for å få jobb, manglende barnehageplass, for lav lønn, for lang pendlingsavstand eller andre praktiske og økonomiske begrensninger på eller årsaker til valgene de har tatt. Forskerne tolket dette slik at faktorer som dette ikke spiller inn på kvinners valg om yrkesdeltakelse. De mener at nedtoningen av mer "harde" faktorer hos informantene viser hvor sentrale kulturelle modeller og normer er i Agder-kvinnens valg, slik de framstiller det. Å velge å vektlegge "barnas beste" framfor å ikke oppleve å ha reelle valg i forhold til lønnet arbeid, eller at det ikke lønner seg å arbeide, setter en utvilsomt i en verdig fortellerposisjon på Agder (ibid.).

Forskerne hevder at bakgrunnen for at kvinner på Agder er mye hjemme, er at den såkalte "hjemmediskursen" synes å stå veldig sterkt og har konkrete sosiale konsekvenser for både mødre og fedre i regionen. Hjemmediskursen påvirker også mødre med en større grad av jobborientering. Den har "morsstandarder" mødre på Agder måles opp mot (ibid.).

Å velge å være hjemme eller jobbe redusert, er valg de selv har tatt, sier kvinnene, og de føler seg "privilegerte" og "heldige som har mulighet til det". De mener selv at de realiserer det de aller fleste mødre egentlig ønsker. Når disse kvinnene selv ønsker å være mye hjemme, har dette valget også betydning for deres muligheter for makt og innflytelse på offentlige arenaer, og for deres økonomiske og velferdsmessige risikosituasjon. Når det gjelder makt i arbeidsliv og politisk liv, er dette noe mange kvinner oppgir at de ikke er interessert i.

"Den gode barndommen" forstås av de mest familieorienterte kvinnene som en barndom hvor mye tid tilbringes i hjemmet og i lokalmiljøet. Barn ses som å ha behov for små, sosiale miljøer å vokse og utvikle seg i. De trenger ro og trygghet, hevder mødre. Barnehage ses som en del av en god barndom, men helst som deltidsplass for barn over tre år. Argumentene for bruk av barnehage er knyttet til at barna selv har behov for å "komme seg ut" og leke med andre barn, og ikke til foreldrenes (mødrenes) tilsynsbehov (Magnussen m.fl. 2005).

At de familieorienterte mødrene er mye hjemme, betyr ikke at de bruker all denne hjemmetiden sammen med barna. Tvert om ser det ut til at det viktigste er at mor er tilgjengelig for barna og at huset er åpent ("at barna ikke kommer hjem til låst dør"). Mødrene har ingen tro på at såkalt "kvalitetstid" kan være like bra for barna som "kvantitetstid". Samtidig er de med på å realisere en familiemodell hvor fedrene praktiserer nettopp slik "kvalitetstid", hevder forskerne. Mange av kvinnene i undersøkelsen mener at det er fullt mulig å defineres som en god pappa ved å tilbringe kvalitetstid med barna, mens mors ansvar i større grad er knyttet til å gi barna tidskvantitet, det vil si tilgjengelighet.

Mødrene er de som er mest opptatt av idealer knyttet til god barneomsorg og godt familieliv. Det er også de som tilpasser seg slik at barna ikke trenger mer eksternt tilsyn enn det mødrene mener de har behov for, og som sørger for at mannen kan jobbe uten å måtte tenke på forpliktelser hjemme. På spørsmål fra forskerne om ikke fedrene kan være hjemme noe istedenfor mødrene, kommer det fram flere interessante forhold. For det første er dette noe de mest familieorienterte ikke har sett som et alternativ. Mange av disse mødrene ser ut til å ønske hovedansvaret for hjemmearenaen. Denne mangelen på "forhandlinger" foreldrene imellom bidrar til at en gjør det forventede og "vanlige". For det andre er fedrene, både i egne og i mødrenes øyne, ofte ikke like opptatt av at det er viktig for barna å være mye hjemme. De synes å overlate ansvaret for å definere, og realisere, "barnas beste" til partneren sin. Dette, sammen med fedrenes eget tatt-for-gitte forsørgeransvar, gjør at mødrene både blir dem som forvalter idealene knyttet til barn og familieliv, og tar på seg oppgaven med å realisere dem (ibid.).

Av rapporten går det fram at fulltidsarbeid blant mødre ses som selvrealisering, men det gjør en samtidig til en dårlig mor, mens fulltidsarbeidende fedre ikke måles etter dette kriteriet. Først når en far "jobber døgnet rundt" stilles det spørsmål ved hans kvaliteter som far. Det er først og fremst mødrene som må "ta seg av barna", ved å redusere arbeidstiden, "når de har valgt å få barn". (Magnussen m.fl. 2005). Praksisen med å velge deltid eller hjemmearbeid virker å være så omfattende i noen miljøer at forskerne mener at dette setter klare rammer for hva som er "normalt", "bra" og "riktig". Det er interessant å merke seg, sier forskerne at det er de deltidsarbeidende mødrene som både får positive sanksjoner og samtidig slipper negative. De oppfyller både forventningene om å være en moderne kvinne som arbeider, og forventningene om at når du som kvinne har fått barn, så kommer barna og familien først (Magnussen m.fl. 2005).

4 Metode

I et forskningsprosjekt er det vesentlig å velge en metode som passer til den problemstillingen en har valgt. Min problemstilling som er knyttet til konstruksjon av framtidig kvinnerolle, innebærer en studie som går i dybden. Jeg ønsker å få fram jentenes historie på en slik måte at de kan kjenne seg igjen i sin egen fortelling, og jeg ønsker å få fram de ulike måtene de tenker på om framtiden.

Som nevnt i innledningen s. 5 har ulike spørsmål rundt jenter og likestilling opptatt meg nesten så lenge jeg kan huske. I mitt voksne liv har jeg blitt opptatt av jenter på en annen måte. Jeg har særlig interessert meg for problemstillinger knyttet til hvilke forhold som har betydning for at vi ”blir den vi blir”. Hva er det som får betydning for at vi tenker som vi gjør rundt vår egen kvinnerolle. I løpet av masterstudiet i pedagogikk har interessen for hvordan unge jenter blir formet, kommet sterkere fram hos meg.

I innledningen har jeg påpekt hvor viktig det er at forskeren er bevisst sitt eget ståsted. For meg er det slik at min bakgrunn og min erfaring vil sette sitt preg på de valg og vurderinger jeg gjør i dette arbeidet. Dette vil være en del av et bakteppe som jeg har med meg inn i arbeidet mitt med denne oppgaven. Jeg har forsøkt å opptre så objektivt som mulig ved innsamling av data og i arbeidet med bearbeidelsen av informasjonsmaterialet. Om dette sier Hansen og Sehested: ”Det betyr, at man eksplicit skal gjøre sig klart, at man er i færd med at fortælle (konstruere) en historie fra en bestemt position, og at den altid kan fortælles annerledes fra en anden position” (2003:11).

4.1 Valg av kvalitative intervju som metode

I forbindelse med innhenting av informasjonsmateriale til oppgaven min stod jeg overfor flere valgmuligheter innenfor kvalitativ metode. Informasjonsinnhenting kan foregå på flere måter og på ulike arenaer. Jeg kunne valgt å ta utgangspunkt i gruppeintervju, ev. fokusgruppeintervju. På den måten kunne informantene ha beriket hverandre undervis i samtalen, og jeg kunne muligens fått i gang en interessant diskusjon. Med erfaring som lærer og fra gruppesamtaler med jenter har jeg ofte funnet ut at det ikke er så lett for alle å si sin mening i ei gruppe. Det vil i mange tilfeller være enkeltpersoner som styrer samtalen og som bestemmer hva som er ”riktig” mening og holdning rundt et tema. Det kan av og til være slik at den rådende diskursen tilhører de sterke meningsbærende jentene.

I forbindelse med min innsamling av data var det viktig for meg å få informasjon fra ulike jenter. Jeg var interessert i å få informasjon også fra jenter som ikke alltid hevder sine meninger i fellesskap med andre.

I begrunnelsen for å velge intervju som metode for innhenting av informasjon støtter jeg meg på Kvale (1997). Han sier blant annet dette om forskningsintervjuet:

Hvis du vil vite hvordan folk betrakter verden og livet sitt, hvorfor ikke tale med dem? I en intervjusamtale lytter intervjueren til hva folk selv forteller om sine opplevelser - lytter mens intervjupersonene med egne ord uttrykker sine oppfatninger og meninger, og lærer om deres tanker om arbeidssituasjon og familieliv, om deres drømmer og håp. Det kvalitative forskningsintervjuet forsøker å forstå verden fra intervjupersonenes side, å få frem betydningen av folks erfaringer, og å avdekke deres opplevelse av verden (Kvale 1997:17).

Det kvalitative forskningsintervjuet er basert på den hverdagslige samtale eller konversasjon, men er en faglig konversasjon. Jeg benytter meg av det man kaller et halvstrukturert "livsverden-intervju". Kvale definerer dette intervjuet slik:

Et intervju som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevne fenomenene. [...] Det går dypere enn den spontane meningsutvekslingen som finner sted i den hverdagslige samtale, og blir en varsom spørre-og-lytte-tilnærming som har til hensikt å frembringe grundig utprøvet kunnskap (1997:21).

De siste årene har det blitt fokusert mer enn tidligere på det interaksjonistiske perspektivet innenfor de kvalitative metodene. Jeg vil her vise til Järvinen og Mik-Meyer (2005). De legger vekt på å beskrive forskningsintervjuet i en "interaksjonistisk begrepsramme". I dette ligger det at en definerer intervjueren som en medprodusent av viten. En ser det slik at materialet i undersøkelsen er formet av intervjueren og intervjupersonen i fellesskap, og er preget av interaksjonen i selve intervjusituasjonen.

Järvinen sier at intervjuet er et møte hvor minst to sett av forutsetninger, holdninger og interesser brytes mot hverandre. Videre sier hun: "Interviewets materiale er et resultat av dette møte – og derved interviewerens og interviewpersonens fælles bud på en række 'plausible forståelser av verden'" (Järvinen og Mik-Meyer 2005:29). Den interaksjonistiske tenkningen får stor betydning for hvordan man som forsker kan generere og tolke sitt empiriske materiale. Det er her ikke snakk om en søk-og-avdekk-teknikk, men en metode der intervjueren selv aktivt påvirker den fortellinga som blir skapt. Innenfor den interaksjonistiske forskningen, har en fokus på det flertydige vi finner i det empiriske materialet. Det blir videre lagt vekt på at materialet er kontekstavhengig. Materialet er et produkt av en her-og-nå-situasjon, der intervjueren er en aktiv medspiller.

Järvinen og Mik-Meyer er ellers opptatt av det de kaller ”sosiale identiteter”. De to forfatterne hevder at interaksjonistiske forskere ofte analyserer intervjupersonenes utsagn som elementer i en selvpresentasjonsprosess. De mener at intervjuet ikke bare handler om holdninger, erfaringer og handlinger – eller opplevelser, intensjonalitet og livsverden i en fenomenologisk terminologi. Det handler også om intervjupersonens sosiale identitet og sosiale strategier. Järvinen og Mik-Meyer slutter seg til synspunkt framsatt av Goffman (1971), og sier:

I en goffmansk optikk kan interviewpersonenes fortællinger sees som forsøg på at forhandle en så fornuftig og (i den aktuelle kontekst) meningsgivende social identitet som mulig. (...) [Intervjupersonene] kan forventes at presentere et ”foretrukket selv”, komponeret med utgangspunkt i ”den mangfold av selver”, som et individ kan trække på i forskjellige livssammenhenge (Järvinen og Mik-Meyer 2005:30).

Järvinen og Mik-Meyer legger ellers vekt på å få fram at interaksjonistisk forskning alltid må gi rom for det uventede og det å ha toleranse for kompleksitet. Dette er i det hele en nødvendighet i interaksjonistisk forskning.

I en interaksjonistisk tankegang vil det være umulig å analysere fenomener, for eksempel en intervjupersons livshistorie, uavhengig av tolkning og intervjukontekst. Det er i interaksjonistisk forskning umulig å forstille seg en ”forskningsforståelse” som er upåvirket av teori. Et intervjumateriale vil alltid være formet av det forskningsprosjektet som det er en del av (Järvinen og Mik-Meyer 2005).

Järvinen og Mik-Meyer understreker avslutningsvis at den interaksjonistiske metodes fokus på *hvordan* ikke betyr at forskeren nedtoner interessen for intervjumaterialets *hva*. Et ensidig fokus på forskningens meningsproduksjon kan nemlig i verste fall medføre at en analyse av et intervjumateriale utvikler seg til den rene navlebeskuelse: Forskeren blir så fokusert på å analysere sitt eget bidrag til intervjuets meningsproduksjon, at hun ikke får vite noe som helst om intervjupersonenes erfaring på det området som undersøkelsen omhandler. Järvinen og Mik-Meyer gjør det klart at det interaksjonistiske perspektivet ikke betyr å flytte fokus bort fra intervjumaterialets innhold og over til intervjuets kontekst, form og funksjon. Interaksjonistisk metode må sees på som en invitasjon til å inkludere intervjuets *hvordan* i analysen av intervjuets *hva*, og da kombinere en interesse for interaksjon, sosiale identiteter, face-work, inntryksstyring m.m. med en interesse for det faktiske meningsinnholdet som blir produsert i intervjuet (ibid).

Mine intervju i dette prosjektet om jenter og framtidige kvinneroller er noe preget av en interaksjonistisk tankegang. Jeg legger vekt på å være en aktiv medspiller i intervju situasjonen. Jeg vil likevel understreke at det forskningsintervjuet jeg gjennomfører i dette arbeidet, ikke er en konversasjon mellom likeverdige deltakere, ettersom det er jeg/forskeren som definerer og kontrollerer situasjonen. Temaet for intervjuet og progresjonen i samtalen står jeg for, og jeg følger opp intervju personens svar på spørsmålene.

Jeg valgte altså intervju som metode for å tilegne meg informasjon og kunnskap om jentene. Gjennom intervjuene var det et ønske for meg å få tilgang til hvordan de framstiller seg og hvordan de tenker om sin framtidige kvinnerolle.

I intervjuene var det viktig for meg å fange opp ulike oppfatning og forestillinger som jentene har i forhold til framtidig utdanning, karriere og familieliv.

4.2 Utvalg av informanter

Som jeg har nevnt tidligere, var jeg opptatt av å få informasjon fra forskjellige typer jenter. Jeg hadde et ønske om å få tak i historien til ulike ”jentetyper”. Jeg har i alt intervjuet seks jenter. De kommer fra to forskjellige videregående skoler, fra første og andre trinn. Tre av jentene går på helse- og sosialfag, og tre går på allmennfaglig linje. Min veileder på masterstudiet er ansvarlig for et prosjekt i Vest-Agder som heter ”Skoleprestasjoner: Hvordan sosiale forhold og kulturelle diskurser omsettes i ulike kunnskapsstrategier” (jf. Aasebø 2006). I dette prosjektet deltar noen masterstudenter fra Høgskolen i Agder. Disse studentene gjennomfører ulike undersøkelser ved de to videregående skolene som deltar i prosjektet. Min masteroppgave går også inn som en del av dette nevnte prosjektet.

I samtaler med to kontaktlærere ved den ene videregående skolen fikk jeg anledning til å legge fram mine kriterier i forhold til ”hva slags” jenter jeg ønsket å intervju. Jeg ønsket å benytte meg av kontaktlærernes kjennskap til elevene i skolesammenheng med hensyn til variasjon i skoleprestasjoner og arbeidsinnsats. Mitt håp var at jeg gjennom samtaler med jenter som presterer ulikt på skolen, også ville finne jenter som representerer ulike perspektiver på framtida. De to kontaktlærerne kom med hver sine forslag. Disse forslagene viste seg å være svært sammenfallende i forhold til hvem de ville anbefale meg å spørre. Jeg besøkte skolen i undervisningstiden og gjorde avtaler med jentene. De var alle tre interessert og positive. Jeg fikk deres telefonnummer, slik at jeg hadde anledning til å kontakte dem underveis. Etter at vi hadde gjort avtale, sendte jeg i etterkant et brev til hver av jentene. Brevet inneholdt noe informasjon om intervjuet og

konkret avtale om tid og sted for intervjusamtalen. Min veileder hadde i det nevnte prosjektet deltatt i fokusgruppesamtaler på den andre videregående skolen. I sin veiledning med meg var hun opptatt av at jentene jeg skulle intervjuer, måtte representere ulikhet. Jeg la fram for henne de samme kriteriene som jeg hadde gjort for lærerne på helse- og sosialfag. Jeg ønsket meg jenter som representerte variasjon i skoleprestasjoner og arbeidsinnsats. Med bakgrunn i hennes kjennskap til jentene gjennom fokusgruppesamtaler hjalp hun meg med å finne tre jenter fra allmennfaglig studieretning som hun mente kunne tilfredsstille de kriteriene jeg hadde valgt. Hun formidlet også kontakt mellom meg og disse tre jentene. Disse tre jentene var alle positive til å bli intervjuet.

Intervjuene ble foretatt i tidsrommet 11.–30. januar 2007. Fem av intervjusamtalene foregikk på skolene, på samtalerom som jeg hadde bestilt på forhånd. Et av intervjuene ble gjennomført på mitt kontor. Alle intervjuene ble tatt opp på bånd, og de varte fra en halv time til femti minutter.

5 Intervjuguide og intervju spørsmål

5.1 Om intervjuguiden

Intervjuguiden skal gi kunnskap som kaster lys over problemstillingen for prosjektet. I mitt tilfelle har jeg valgt å kombinere intervjuguide og intervju spørsmål. I det følgende opererer jeg med begrepet intervjuguide som et samlebegrep for de spørsmålene jeg stiller informantene mine i de kvalitative intervjuene. Kvale (1997) sier at en intervjuguide kan gi en grov skisse av hvilke emner som skal dekkes, eller den kan være et detaljert oppsett med nøyaktige spørsmålsformuleringer.

I prinsippet skal hvert av mine intervju spørsmål kunne inneholde både en tematisk og en dynamisk dimensjon (Kvale *ibid.*). Jeg har prøvd å gjøre spørsmålene *tematisk* relatert til intervjuemnet og til den problemstillingen som ligger grunn for undersøkelsen, og til den påfølgende analysen. Jeg er klar over at jo mer strukturert intervjusituasjonen er, jo lettere er det å strukturere og analysere intervjuet senere.

Under arbeidet med guiden har jeg også lagt vekt på den dynamiske dimensjonen. Jeg ønsker å få til en positiv interaksjon, som vil holde samtalen i gang og motivere intervju personen til å fortelle om sine egne erfaringer og følelser. Jeg har ellers lagt vekt på å formulere korte spørsmål som er lette å forstå.

I arbeidet med guiden forsøkte jeg å ta hensyn til de senere stadiene – med analysering, verifisering og rapportering. Under intervjuet ønsket jeg hele tiden å klargjøre meninger som er relevante for prosjektet, fjerne tvetydighet i svarene, og dermed skape et mer pålitelig utgangspunkt for det senere analysestadiet. Jeg er også klar over at denne presiseringen av intervju personens meninger – *mens* intervjuet pågår – også kan vise intervju personen at jeg faktisk lytter til og er interessert i det hun sier.

Hvis et intervju skal rapporteres, og kanskje siteres fra, som i mitt tilfelle, er det viktig å forsøke så langt det er mulig å uttrykke den sosiale konteksten i intervjuet, og om mulig interaksjonens emosjonelle tone, slik at det som sies også kan forstås av en leser som ikke har vært til stede ved selve intervjuet. Under intervjuet er det viktig å kunne lytte. Kvale (1997) sier om dette:

Aktiv lytting - intervjuerens evne til å lytte på en aktiv måte til det intervju personen sier - kan være av større betydning enn mestring av ulike spørreteknikker. (1997:79).

Til grunn for spørsmålene i intervjuguiden ligger følgende problemstilling:

Hvilke forhold kan ha betydning for hvordan kvinnerollen konstrueres?

Intervjuguiden har fokus på to innfallsvinkler som jeg mener kan belyse problemstillingen min. Den ene innfallsvinkelen er knyttet til temaer som jeg mener kan ha betydning for hvordan jenter tenker som de gjør om sin framtidige kvinnerolle. Disse temaene er *mødre, fedre, andre rollemodeller, venninnefelleskap og gutter*. Den andre innfallsvinkelen dreier seg om temaområder hvor kjønn utspiller seg, det vil si temaer hvor det kommer til syne hvordan jentene tenker om kvinnerollen. Temaene er *utdanning og yrkesplaner, mann, barn og familie, likestilling, økonomi og familieetablering*.

Med bakgrunn i disse temaområdene er spørsmålene i intervjuguiden utarbeidet. Hele intervjuguiden er gjengitt i vedlegg 1, s. 73.

5.2 Gjennomføring av prøveintervju

Før jeg gikk i gang med å intervju de seks informantene mine, gjennomførte jeg et prøveintervju med "Anna", ei jente i første klasse på allmennfaglig studietetning. Det er flere grunner til at jeg ønsket å gjennomføre et slikt forberedende intervju. En grunn var at jeg gjerne ville få et inntrykk av hvor lang tid samtalen ville ta. Jeg ville også få en pekepinn på hvordan spørsmålene fungerte i forhold til å få inn god og variert informasjon om de problemstillingene jeg hadde satt opp for oppgaven min. Den viktigste erfaringen jeg gjorde under prøveintervjuet, var at det fungerte mer som en samtale mellom oss enn jeg hadde forestilt meg på forhånd. Situasjoner hvor det oppsto en mer spørsmål og svar situasjon, var det mindre av. I etterkant av prøveintervjuet foretok jeg bare små justeringer av intervjuguiden.

5.3 Intervjusituasjonen

Min intensjon i møte med mine informanter var å forholde meg til dem på en åpen og vennlig måte. Jeg ønsket at de skulle føle seg avslappet og fri til å samtale om det som var naturlig ut fra temaene som jeg presenterte for dem. Jeg innledet alle samtaler med jentene med å fortelle dem litt om hva intervjuet skulle gå ut på i hovedtrekk. Etter denne gjennomgangen var samtlige positive og uttrykte interesse for temaet. I samtalen med jentene var det viktig for meg at de følte seg trygge. Jeg var også opptatt av at jentene skulle oppleve at jeg var oppriktig interessert i akkurat deres fortelling, deres historie. I den forbindelse la jeg vekt på å være støttende og

oppmuntrende underveis i samtalen. I tillegg til de ordene som jeg brukte, som bekreftet min oppmuntring, benyttet jeg meg av kroppsspråket med smil og nikk. Selv vil jeg beskrive min rolle i samtalen med jentene som interessert og nærværende. I følge Kvale (1997) bruker forskningsintervjueren seg selv som instrument i intervjusamtalen, og benytter seg av en kroppslig og emosjonell forståelsesmåte som gir forskeren tilgang til intervjupersonens livsverden.

5.4 Intervjurapport og intervjusitater

Kvale (1997) mener at det ofte kan være kjedelig å lese intervjustudier: De kan være preget av lange, tunge, ordrette sitater, presentert på en fragmentert måte, med primitive kategoriseringer og ikke sjelden er de overdrevent lange. Hundrevis av sider med sitater fra intervjutranskripsjonene, ispedd noen kommentarer og enkelte tabeller med tall fra kategoriseringene, er sjelden særlig interessant lesning, mener Kvale (ibid.). Han sier at intervjupersonenes ofte spennende historier har – via analyseringen og rapporteringsstadiene – blitt oppstykket i atomistiske sitater og isolerte variabler. Lange ordrette transkripsjoner anses som den grundigste form for dokumentasjon av det som egentlig ble sagt i intervjuet. Kvale mener at hvis en bruker ordrette intervjutranskripsjoner, overser man de ulike retoriske formene for muntlig og skriftlig språk. Transkripsjonene fremstår som kjedelige, fylt av gjentakelser, tomprat og ufullstendige setninger (ibid.).

Kvale mener at det kan være mange grunner til at intervjurapportene fremstår som fargeløse. Forfatteren kan være så overveldet av de lange og kompliserte intervjutekstene at et hvert personlig perspektiv på intervjuene er gått tapt. Forskeren kan identifisere seg sterkt med intervjupersonene, «go native» og miste evnen til å holde en begrepsmessig og kritisk distanse til personens uttalelser. Kvale sier:

Frykten for subjektive tolkninger kan føre til at rapportene blir en søvndyssende rekke utolkede sitater, hvor forskeren avholder seg fra teoretiske tolkninger som om det var en farlig form for spekulasjon. Inflasjonen i intervjurapportenes sidetall kan ganske enkelt være et resultat av at forskerne ikke vet hvilken historie de ønsker å fortelle. Derfor klarer de ikke å velge ut noen hovedpunkter som de kan presentere for sitt publikum (1997:180).

Alle forskere vil gjerne presentere de resultatene de har kommet fram til. Men det finnes ingen standardmåter for presentasjon av en kvalitativ intervjustudies resultater (Kvale 1997). Men selv om det ikke finnes noen slike standardoppsett for kvalitativ resultatformidling, har man forskjellige valgmuligheter. Kvale viser til at den vanligste måten

å presentere intervjufunn på, er ved hjelp av *sitater* (ibid.). Selv vil jeg benytte meg at sitater i formidlingen av de resultatene som kommer fram i intervjuene med de seks jentene i studien min. Intervjusitatene vil kunne gi leseren et inntrykk av interaksjonen i intervjusamtalen, og sitatene vil kunne eksemplifisere materialet som danner grunnlaget for min analyse.

6 Bearbeiding av data

6.1 Transkribering av intervjuene

Etter at jeg hadde gjennomført alle intervjuene, startet jeg med transkribering. Jeg skrev alle intervjuene inn på data. Da jeg satt med øretelefoner for å høre om igjen samtalene med jentene, syns jeg det var vanskelig å skulle gjengi fortellingen deres bare ved hjelp av skriftspråket. Historien som kom fram i øret, var så mye mer levende enn den som kom fram når den ble skrevet. Samtidig som jeg hørte gjennom samtalene, så gjenopplevde jeg også stemningen i intervjurommet og den konkrete samtalsituasjonen med et rikt innhold gester og kroppsspråk. Dette var inntrykk som jeg ikke kunne formidle gjennom transkriberingen. Pauser, nølinger og latter i samtalen er markert i transkriberingen. Jeg har ikke foretatt noen omskrivninger som har gått ut over meningsinnholdet i samtalene. Til sammen har jeg et intervjumateriale på 62 transkriberte tekstsider.

6.2 Generelt om intervjuanalyse

Kvale (1997:123) gir en oversikt over de fem viktigste metodene som brukes i analysen av kvalitative forskningsintervju.

En metode er *meningsfortetting*. Ved bruk av denne metoden gjør en om intervjupersonenes uttalelser til kortere formuleringer. Lange setninger komprimeres til kortere setninger hvor den umiddelbare mening i det som blir sagt, gjengis med få ord.

Meningskategorisering medfører at intervjuet kodes i kategorier. Lange uttalelser reduseres til enkle kategorier med en pluss- eller minusfaktor. Kategoriene indikerer forekomst eller ikke forekomst av et fenomen. Kategoriene kan utvikles på forhånd, eller de kan oppstå under analyseringen.

Narrativ strukturering vil si en tidsmessig og sosial organisering av teksten, med henblikk på å få frem meningen med den. Her fokuserer man på fortellingene som blir fortalt i løpet av intervjuet og utarbeider deres narrative strukturer og handlingsforløp. Hvis det ikke blir fortalt noen historier, kan en fortellingsanalyse forsøke å skape en sammenhengende historie på grunnlag av de mange enkeltuttalelsene i intervjuet. På samme måte som med meningsfortetting, vil også denne analysemetoden holde seg til intervjupersonens eget språk. Denne typen strukturering vil vanligvis redusere intervjuteksten. Den kan imidlertid også utvide den, ved å utvikle

meningsmulighetene i en enkel fortelling til mer utarbeidede historier.

Meningsstolkning går lengre enn til strukturering av tekstens umiddelbare betydninger. Eksempler på meningsstolkning finner vi innenfor humanvitenskapene, for eksempel i en filmkritikers tolkning av en film eller et skuespill, og i en psykoanalytikers tolkninger av sin pasients drømmer. Konteksten for tolkningen av en uttalelse kan for eksempel være intervjuet som helhet eller en teori.

Meningsgenerering gjennom ad hoc-metoder er en eklektisk metode. En rekke ulike analyseformer basert på sunn fornuft, samt avanserte tekstuelle eller kvantitative metoder kan brukes for å hente frem meningen i ulike deler av materialet. Resultatet av denne meningsgenereringen kan uttrykkes med ord, tall, figurer eller diagrammer, eller en kombinasjon av disse (ibid.).

Analysen av mine kvalitative forskningsintervju vil bære preg av *narrativ strukturering og meningsstolkning*.

6.3 Validitet

Validitet er et begrep som en benytter innenfor samfunnsvitenskapene for å si noe om i hvilken grad det innsamlede datamaterialet samsvarer med det fenomen en ønsker å måle. Validiteten er et uttrykk for hvor godt datamaterialet svarer til forskerens intensjoner med undersøkelsesopplegget. Undersøkelsesobjektene i samfunnsvitenskapene er ofte ikke målbare i seg selv, men må operasjonaliseres. Validitet angir i hvilken grad operasjonaliseringen gir en relevant analyse (<http://no.wikipedia.org/wiki/Validitet>, nedlastet 01.05.07). I min oppgave er undersøkelsesobjektene seks jenter som jeg har intervjuet. Disse intervjuene har jeg måttet operasjonalisere og legge til rette for drøfting og analyse.

Ifølge Kvale (1997) kan validitet defineres som en uttalelser sannhet og riktighet. Han sier videre at et valid argument er et fornuftig, velfundert, berettiget, sterkt og overbevisende argument. Kvale mener at en kan nærme seg validitetsbegrepet ved å spørre: Måler jeg i mitt empiriske arbeid det jeg ønsker å måle? Og videre: I hvilken grad undersøker min metode det den er ment å undersøke?

Kvale (ibid.) kaller forholdet mellom tolkning og virkelighet for *korrespondenskriteriet* for sannhet. Denne måten å definere validitet på, der en skiller klart mellom det subjektive (tolkning) og det objektive (virkeligheten), hører hjemme i en positivistisk tradisjon. Kvale er ellers opptatt av det han kaller ”validitet som en sosial konstruksjon” innenfor kvalitativ forskning. Innenfor sosialkonstruksjonsiminen vil en søke

etter andre metoder for å verifisere kunnskap. Generelt kan en si at en da vil legge vekt på kvaliteten på forskningshåndverket, og på kommunikative og pragmatiske former for validering. Kvale (ibid.) nevner to ”sannhetskriterier” som da blir aktuelle. Disse to er *koherenskriteriet* og det *pragmatiske* kriteriet. Koherenskriteriet handler om logikken og konsistensen i forskningsanalysen. En stiller spørsmålet om den teorien en bruker fungerer som en sammenhengende forklaring på den virkeligheten en undersøker. Og videre: Henger påstandene om virkeligheten sammen? Et svensk nettleksikon definerer koherenskriteriet slik:

Koherens handlar inte om att personer skall vara överens utan om att olika påståenden om verkligheten skall hänga samman, påståendena får så att säga sanning från/genom varandra (<http://www.infovoice.se/fou/bok/10000025.htm>, nedlastet 02.05.07)

Innenfor en sosial virkelighetskonstruksjon legger en ifølge Kvale (ibid.) vekt på forskningsmiljøets diskurser. Formidling av kunnskap og forskningsresultat blir viktig. Det er her det pragmatiske kriteriet kommer inn. Dette kriteriet legger vekt på forholdet mellom forskningsresultatets sannhet og dets praktiske konsekvenser. Kunnskapsanvendelse er viktig. En spør da: Kan den nye kunnskapen brukes til å utføre effektive handlinger? Det nevnte nettleksikonet sier dette om det pragmatiske kriteriet:

Förenklat skulle man kunna säga att ett påstående är sant om det är nyttigt att tro det. Ett påståendes mening är dess praktiska konsekvenser (web.-side, ibid.).

Når kunnskap ifølge en postmoderne tilnærming ikke kan måles opp mot en objektiv virkelighet, blir forskerens håndverksmessige dyktighet og troverdighet ytterst viktig, mener Kvale (ibid.).

6.3.1 Tanker om validitet i denne oppgaven

I mitt forskningsarbeid om hvordan unge jenter konstruerer sin framtidige kvinnerolle, er det flere forhold som kan vurderes ut fra et validitetssynspunkt. For det første gjelder det selve intervjusituasjonen. Spørsmålene og måten jeg spør på, gir rammen for hva jentene har muligheter for å snakke om. Som nevnt s. 34 innledet jeg alle samtalen med å fortelle jentene litt om hva intervjuet skulle gå ut på. I denne intervjusamtalen med jentene var det viktig for meg at de følte seg trygge. Jeg var også opptatt av at jentene skulle oppleve at jeg var oppriktig interessert i akkurat deres fortelling, deres historie. Det er ikke tvil om at informantene mine oppfattet og forstod spørsmålene mine. I et

intervju kan det lett bli en lærer-elev-situasjon. Stort sett tror jeg at jeg unngikk dette i mine intervju.

Når det gjelder intervjuene, var det nok slik at ikke alle jentene hadde gjort seg opp noen mening om alt jeg spurte om. Enkelte ganger kunne de svare: ”Det har jeg ikke tenkt så mye på, det er så lenge til.” I slike tilfeller gav jeg dem tid til å tenke seg om. Ved hjelp av oppfølgingsspørsmål prøvde jeg å skifte synsvinkel for på den måten å lokke fram et svar på spørsmålet. Om svarene til noen av informantene inneholdt vage og usikre planer, så var dette også et svar for meg – et svar som kunne tolkes innenfor min problemstilling.

Det ligger i sakens natur at å forske på ”framtidstanker”, slik jeg har gjort, er en prosess med mange usikkerhetsmomenter i seg. Jeg vil understreke at det er jentenes tanker her og nå som jeg har studert. Jeg ønsket å få fram hvordan unge jenter tenker om egen framtid der de er *nå* i livet. Når jeg ser med et kritisk perspektiv på intervjusituasjonen og på mine tolkninger, vil jeg mene at jeg har lykket godt med å få fram jentenes tanker om sin framtidige kvinnerolle. Denne rollen blir hos noen beskrevet i klartekst, mens andre har et mer diffust bilde av det hele.

Å forske på ungdom stiller spesielle krav til forskeren. Spørsmålene må tilpasses til mottakeren, og i tolkningen av svarene må en ta hensyn til at vi har å gjøre med unge jenter. I analysen og tolkningen av svarene har jeg hele tiden måttet ha dette i bakhodet. Jeg har flere ganger tenkt tilbake på intervjuet, og tatt fram igjen i minnet jentas væremåte og kroppsspråk under samtalen.

Kvale (1997) sier at å validere er å kontrollere og å stille spørsmål. En kan for eksempel stille spørsmål om informantutvalget er det rette i forhold til den problemstillingen som er satt opp for prosjektet. Tanken bak hele masteroppgaven min var å fange opp unge jenters konstruksjon av framtidig kvinnerolle. Dette har sammenheng med min interesse for hva som ”former” dagens unge jenter. Når jeg valgte jenter i aldersgruppen 17–18 år, så er det fordi det er i denne alderen det er aktuelt å tenke framover. Flere avgjørelser skal tas i forhold til valg av videre utdanning. Jeg har tidligere gjort rede for utvelgelsen av de seks jentene. Totalt ble det et fruktbart utvalg av informanter. Jentene representerte ulike ”typer” som hadde forskjellige syn på mange ting, men også flere fellestrekk.

Det teoretiske rammeverket for oppgaven har sitt tyngdepunkt innenfor sosialisering generelt og kjønns sosialisering spesielt. Dette teorigrunnlaget fungerer etter

mitt syn godt som et bakteppe for analysen av datamaterialet. Teorien hjelper meg til å forstå jentene og den kulturen de lever i. De spørsmålene jeg stiller til informantene, er relevante i forhold til den problemstillingen jeg har for dette forskningsarbeidet. Når det gjelder analysen, har jeg prøvd å få til en systematisk oppbygging, der jeg går fra tema til tema. Jeg føler at det er en god logisk sammenheng mellom spørsmål, svar på spørsmål og tolkning.

6.4 Generalisering

Funnene i min undersøkelse bygger på informasjon fra seks informanter. Jeg er klar over at det resultatet jeg kommer fram til, ikke uten videre vil være representativt for det synet og de meningene som andre ungdommer på tilsvarende alder vil ha.

Det vil alltid herske tvil om i hvilken grad funnene i en intervjustudie vil være generaliserbare. I positivistiske versjoner av samfunnsforskningen var målet å finne lover om menneskelig atferd som kunne generaliseres og gjøres universelle. Ifølge et motsatt, humanistisk syn er hver enkelt situasjon unik og hvert fenomen har sin indre struktur og logikk. Innenfor postmodernistisk tenkning vil en legge vekt på kunnskapens mangfold og kontekstavhengighet. Dette betyr en bevegelse fra generalisering til kontekstualisering, hevder Kvale (1997).

Hensikten med kvalitative metoder er som regel ikke å generalisere fra utvalget av enheter til en større gruppe enheter (populasjonen). Jacobsen (2005) sier dette slik: "Kvalitative undersøkelser har heller til hensikt å forstå og utdype begreper og fenomener, dvs. få tak på generelle fenomener" (2005:222).

Bjerrum Nielsen (1994) hevder at spørsmålet om generalisering er et spørsmål om *hva* som skal generaliseres. I kvalitative studier kan en ikke generalisere på enhetsnivå. Grunnen er at en i slike studier ikke opererer med et representativt utvalg. Det som likevel kan generaliseres fra kvalitative studier, er framstillingen av meningssammenhenger som gjør atferd forståelig. I slike studier ønsker forskerne å skjønne helheten i ulike fenomener, ikke nødvendigvis å finne det som er "sant". Kvale kaller dette for *analytisk generalisering*. Her, i denne typen generalisering, vil en ifølge Kvale vurdere i hvilken grad funnene fra en studie kan brukes som en rettleiding for hva som kan komme til å skje i en annen situasjon. Den er basert på en analyse av likhetene og forskjellene mellom de to situasjonene (Kvale 1997).

Jeg vil i samsvar med det som er sagt ovenfor, være varsom med å generalisere fra de svarene mine jenter gir, til det andre jenter måtte mene om de

temaene jeg presenterer. Min undersøkelse kan likevel være med på å avdekke generelle fenomener, det vil si en form for teoretisk generalisering. I dette ligger det at jeg kan trekke noen slutninger fra min empiri til et mer teoretisk plan. Undersøkelsen min har gitt meg innsikt i generelle faktorer som er med på å forme unge jenters tanker om framtiden og den kvinnerollen de ser for seg å gå inn i.

6.5. Forskningsetiske vurderinger

I mine forskningsintervjuer forsøker jeg å forstå verden fra intervjupersonenes side, å få fram betydningen av deres erfaringer, og å avdekke informantenes opplevelse av verden. I en intervjukontekst som dette vil det kunne komme fram mange personlige og følsomme opplysninger som krever en fortrolig behandling. Jeg har som forsker sett det som viktig å beskytte informantenes konfidensialitet og også personene og institusjonene som nevnes i intervjuet. Konfidensialitet i forskningen medfører at man ikke offentliggjør personlige data som kan avsløre intervjupersonenes identitet. Det er viktig at intervjupersonene informeres om undersøkelsens overordnede mål, om hovedtrekkene i prosjektplanen og om mulige fordeler og ulemper med å delta i forskningsprosjektet (Kvale 1997).

For meg er det også viktig å tenke gjennom konsekvensene av min intervjustudie. Kan de resultatene jeg legger fram, på noen måte skade de personene som har deltatt i undersøkelsen min? Dette måtte jeg tenke gjennom før feltarbeidet startet opp.

I mitt materiale er alle informantene anonymisert. Det samme gjelder all informasjon av personlig karakter som informantene deler med meg.

6.6 Sammendrag av intervjuene

Etter at jeg var ferdig med transkriberingen, satt jeg med et stort datamateriale som jeg skulle ta fatt på å bearbeide. Samlet sett syns jeg at jeg hadde fått mye informasjon om jentene som jeg ikke helt visste hvordan jeg skulle organisere. Det var til god hjelp for meg at jeg hadde benyttet meg av intervjuguiden under gjennomføring av intervjuene. Det innebar at jeg hadde hatt anledning til å styre samtalen fra tema til tema. Datamaterialet mitt inneholder i hovedsak *to dimensjoner i forhold til framtidsplaner*. Den ene typen data er jentenes tanker i forhold til framtidig utdanning og karriere. Den andre typen data er jentenes tanker om framtidig familie. I tillegg forteller jentene sin historie ved at de presenterer sine mødre, sitt forhold til andre rollemodeller, forhold til venninner, forhold til fedre og forhold til gutter. All denne informasjonen utgjør en fin fortelling om hver enkelt

av jentene. Denne historien har jeg også ønske om at skal komme fram. Jeg vil også forsøke å finne ut av hva som kan få betydning for at jentene i min undersøkelse tenker som de gjør om sin framtidige kvinnerolle.

I interaksjonistisk forskning er det nokså vanlig å analysere intervju som narrativer. En kan da betrakte hele intervjuet som en fortelling, slik en ofte gjør i livshistorieintervju, eller en kan identifisere flere mindre fortellinger i et og samme intervju (Järvinen og Mik-Meyer 2005). For forskeren er det naturlig å lete etter strukturen eller den røde tråden i intervjuet, det vil si den kraften som holder delene i intervjuet sammen til en helhet.

Järvinen og Mik-Meyer har summert opp hovedtrekkene i hva en legger vekt på i analysen av et interaksjonistisk intervju (2005:40). De nevner følgende faktorer:

- Fortellingens innhold: Hva sier intervjupersonen om de erfaringene, holdningene, handlingene som vi gjerne vil vite noe om.
- Fortellingens form: Hvordan forteller intervjupersonen sin historie, og hvilken rolle spiller intervjueren for historiens utvikling? Hvilke fortellerteknikker bruker intervjupersonen; i hvilken rekkefølge fortelles forskjellige ting?
- Fortellingens funksjoner: Hvilke sosiale strategier (bevisste eller ubevisste) bruker intervjupersonen; hvilken slags portrett presenterer intervjupersonen av seg selv?
- Fortellingens kontekst: Her tenker en ikke bare på den konkrete (sosiale og fysiske) intervjukontekst, men også på den mer brede sosiokulturelle kontekst, dvs. relasjonen mellom intervjupersonens fortelling og hennes sosiale "tilhørsforhold"; forholdet mellom intervjufortellingen og diverse kulturelle forestillinger og diskurser omkring fortellingens temaer.

Før jeg går videre til analysen av mitt intervjumateriale, vil jeg vise til Jørgensen og Phillips (1999) som hevder at sosialkonstruksjonisme impliserer en kritisk innstilling til selvfølgelig viten, og at vår kunnskap om verden ikke umiddelbart kan tas for objektiv sannhet. I det klassiske synet på forskningen heter det at all forskning skal ha karakter av universalisme og den skal være objektiv og upolitisk. Forskningen skal publiseres offentlig i samfunnet. Gyldigheten til forskningsresultatene skal sikres ved at det vitenskapelige samfunnet inntar en skeptisk innstilling til nye resultater. De framlagte resultatene skal hele tiden kunne etterprøves (Hansen og Schested 2003).

Sosialkonstruksjonistene hevder som nevnt, at universal viten ikke er mulig, men at bare subjektiv viten er mulig. I stedet for å snakke om Sannheten med stor S har den høyeste form for sannhet innenfor den sosialkonstruksjonistiske rammen bare en lokal utbredelse. Ifølge Hansen og Schested (ibid.) kan man innfor sosialstruktralistisk tenkning ikke snakke om objektiv viten, men derimot bare om en viss form for intersubjektiv viten. Den intersubjekte forståelsen kan en ikke på ”objektivistisk vis indfange eller etablere” (ibid.). Sosialkonstruksjonistene sier videre at vi ikke har noe sikkert fundament å bygge vår vitenskap opp på. Hansen og Schested (2003) sier at vi bare kan bygge vår viten opp på sosiale konstruksjoner, som ikke har en fasttømret karakter, men derimot er flytende størrelser. Disse forskerne hevder derfor at

den kumulative videnskap i stedet for å være et objektivt berg af sikker viden, hurtig får karakter af at være en kolos på lurfødder. De grundlæggende antagelser kan let omstøbes (2003:204).

Når forskningen ifølge sosialkonstruksjonistene bare har gyldighet i historiske og geografiske ”enklaver av intersubjektivitet” (ibid.), blir idealet om å være upolitisk også litt vanskelig å tilnærme seg. Forskningen vil automatisk få en politisk karakter i det øyeblikket den henter sin gyldighet gjennom en intersubjektiv plattform (Hansen og Schested 2003).

Når det gjelder min egen analyse av mitt intervjumateriale og mine forskningsresultat, så mener heller ikke jeg å ha funnet Sannheten med stor S. Resultatene mine er et produkt av mine valg når det gjelder teoretisk rammeverk og metodebruk. Resultatene i mitt prosjekt er framkommet etter at jeg har stått for utvalget av informanter, og etter at jeg har formulert spørsmålene. En annen forsker med en annen teoretisk bakgrunn og med en annen metodisk framgangsmåte, ville uten tvil ha kunnet finne fram til andre resultat enn dem som jeg legger fram i min masteroppgave.

Nedenfor gir jeg et sammendrag av hvert av de seks dybdeintervjuene. Det er dette som Järvinen og Mik-Meyer kaller ”Fortellingens innhold” (2005).

6.6.1 Intervju med ”Tone”

Tone går første året på videregående skole, helse- og sosialfaglig linje. Moren til Tone jobber i firmaet til faren. Han er håndverker og har eget firma. Hun jobber med regnskap der. Tone mener moren har noe utdanning innenfor regnskap, men hun vet ikke helt hva slags. Da Tone var liten jobbet moren i en lampebutikk i et bygg rett ved siden av hjemmet, det synes Tone var kjekt: ”Det var veldig lett å komme over og sånn”. Tone er litt usikker på hvor mye moren jobbet, hun bare vet at hun var mye hjemme også.

Moren er ikke så veldig opptatt av hva Tone skal bli opplever hun: ”Ho sier at jeg må velge selv, men ho gir liksom råd om hva ho syns jeg skal bli og sånn...(...)... et eller annet med mennesker sier ho.”

Tone mener at hun og moren har mye til felles i måten å oppføre seg på. De er begge rolige og har ”dårlig” humor, sier hun. Noe forbilde er ikke moren når det gjelder yrkesvalg, Tone kunne ikke tenke seg å sitte på et kontor, det mener hun er kjedelig. ”Jeg vil gå litt mer og prate litt mer.” ”Ho er jo ei god mor da”, framhever Tone.

Opp gjennom årene har Tone alltid sett opp til søsteren sin som er ti år eldre enn henne: ”På alt egentlig, på klesstil, hus og alt egentlig.” Søsteren er utdannet kokk og jobber på et kjøkken på en institusjon. Hun er gift og bor i nabohuset. Tone kan ikke komme på noen andre kvinner som hun er fascinert av.

Før faren startet eget firma jobbet han i firmaet til faren sin. Tone tror at faren har noe utdanning innenfor bygg, men hun er ikke sikker. Tone forteller at han hadde litt lyst til at hun skulle overta firmaet, men det ville hun ikke: ”Det skal min bror heldigvis gjøre.” Faren er også opptatt av at Tone må trives med det hun velger av utdanning. Han sier også at hun må velge selv: ”Men han foreslo masse sånne rare ting. Det kan du og... (...) ... gå på noe tekniske greier. Bli ingeniør og noe sånt, men nei det...” Faren har vært en aktiv deltaker i oppdragelsen ifølge Tone: ”Vi hadde veldig mye respekt for han i alle fall. Han var litt sånn... når mamma var hjemme med oss så var vi litt sånn kranglete, så kom han hjem og så var liksom alle...”

Tone bor på hybel midt i uka sammen med ei venninne. Hjemme måtte de opp i femtiden for å komme seg av gårde til skolen, det ble for slitsomt forteller hun. Venninnen går på en annen videregående skole. Når flere venninner er sammen dreier samtalene seg mye om ”kjæresten, gutter og klær.” De snakker mye om framtidsplaner i forhold til utdanning og yrke, hva de skal velge og hva de har lyst til å jobbe med. Tone har ikke inntrykk av at venninnene har så klare planer om hva de vil bli: ”De går tre år på allmenn og så ser de hva det blir.”

Tone har kjæreste, han er ”snill og morsom.” Han går på byggfag og skal snart ut i lære: ”Han har litt lyst til å bli barne- og ungdomsarbeider også.” (...) ”Så har vi planer om å starte en barnehage sammen.” Tone forteller engasjert at barnehagen skal ligge i ”huset vårt” i kjelleren, og hun skal drive den.

Tone vil velge helsefagarbeider neste år: ”Så har jeg lyst til å jobbe med mennesker med Down syndrom og utviklingshemming og sånt...” ”Og hvis jeg vil og orker så skal jeg ta allmenn påbygg og så få noe høyere utdanning... det vet jeg ikke enda om jeg

orker... jeg er litt lei av skole...” ”Vernepleier eller noe sånn (...) men ikke noe sånn veldig mye høyere utdanning.”

Tone har mange tanker om framtidig familie, og hun skal gifte seg med kjæresten hun har nå: ”Og så skal vi bygge et stort hus... ja det vanlige... stort hus og mange barn... og så skal vi ha en god jobb.” Hun tenker at det vil passe å få barn når hun er rundt 20-25, og hun ønsker seg fire barn: ”Jeg ser for meg at liksom mora er hjemme og så er han ute og jobber og så skal jeg lage mat til han. Og så kommer han hjem og så leker han med barna og så legger han de. Og så skal han være litt sånn sjefete. Jeg ser for meg litt sånn som pappa er, kommer hjem... (...) de skal ha litt respekt for han.” ”For det blir jo helt feil hvis han skal være hjemme, det blir jo helt omvendt. Jentene skal være hjemme og han skal jobbe.”

Tone sier hun aldri har tenkt på hvorfor mange kvinner på Sørlandet velger å være hjemmearbeidene framfor å delta i yrkeslivet: ”Det har alltid vært sånn hjemme også... og sånn skal jeg også ha det... jeg er vant med det og da vil jeg fortsette med det.”

Tone sier at hun ikke skal gå så lenge på skole. Etter to år på skole blir det to år i lære: ”Så skal jeg gifte meg etterpå det.” Om det er mulig å kombinere jobb og familieliv har ikke Tone tenkt så mye på: ”Jeg tenker bare sånn som jeg har gjort... sånn som vi har gjort hjemme og sånn...” Som mor tror Tone at hun kommer til å bli litt ”sjefete” og ”den som sier nei og så kommer han til å si ja”. Ansvar for å tjene penger ”det blir han”, sier Tone: ”Han skal jobbe og jeg være hjemme.”

Om ti år tror og håper Tone at hun er gift. Hun regner med å ha to barn rundt 4-6 år som går i barnehage. Hun tror at hun da jobber med mennesker med Down syndrom.

6.6.2 Intervju med ”Eva”

Eva går andre året på videregående skole, allmennfaglig linje. Eva forteller at moren alltid har vært fulltidsarbeidene gjennom hele hennes barndom: ”Det har ikke vært noe problem akkurat... det har vært ni til fire og litt sånn overtid. Så hun har alltid vært hjemme når jeg har funnet det naturlig... på ettermiddager og kvelder og sånn.” Moren til Eva har høgskoleutdanning og jobber nå som coach. Eva forteller detaljert om morens utdanning og videreutdanning. Også utviklingen i morens yrkeskarriere har Eva et oversiktlig bilde av.

Foreldrene til Eva er veldig opptatt av hva hun skal bli og de forventer at hun tar høyere utdanning. Skole har alltid vært viktig hjemme hos Eva, foreldrene har alltid

oppmuntret henne til å gjøre det bra på skolen: ”Nå har det gått veldig greit for meg da. Altså jeg har funnet det veldig lett på skolen.”

Eva mener at hun likner både på moren og faren sin, men på forskjellige måter: ”I hodet når jeg jobber og sånne ting... så er jeg mest lik på pappa.” (...) ”Jeg tror jeg har veldig mye etter mamma, jeg kan slappe av og ta ting litt sånn... ta det når det er nødvendig på en måte. ” ”Mamma har alltid vært et forbilde for meg”, sier Eva. ”Jeg har veldig lyst til å oppdra mine barn sånn som mamma har oppdratt meg på en måte. Men samtidig tror jeg nok at jeg har lyst til å ha mer karriere enn det kanskje mamma har hatt. Og et litt større perspektiv... kanskje jobbe litt mer i utlandet og reise mer enn det mamma har gjort.” Eva forteller at moren hadde et utenlandsopphold da Eva var liten. Eva forteller stolt at moren var på to måneders språkkurs i utlandet. ”Men pappa og de har jo fortalt at, altså sånn hvordan folk på en måte kunne se på de og ... har ho reist liksom... Men folk var liksom helt sjokkert over at en mor liksom kunne reise fra far og datter liksom.”

Eva har ei kusine som hun alltid har sett opp til, og som er ti år eldre.. Eva beskriver seg som veldig lik henne. Kusinen er jurist og Eva mener hun er forbildet hennes når det gjelder yrkesvalg: ”Jeg tror nok at inspirasjonen til det valget kom derfra.” Ellers nevner Eva at Eva Joly er en idealkvinne for henne, når det gjelder yrke og karriere. Hun vektlegger også at en idealkvinne er selvstendig og ”kan gjøre akkurat det hun vil.” Samtidig har idealkvinnen en ”basis” mener Eva: ”Jeg er veldig fan av kjernefamilien... jeg vil ha mann og barn og barnevogn og hund.” (...) ”Idealkvinnen klarer begge deler.”

Faren til Eva har universitetsutdanning. Han jobber i en annen by og er ukependler. Eva mener at det er faren som har gjort mest til at hun har så høye mål skolemessig. ”Jeg merker jo at han har hatt ganske stor innflytelse på meg. Det er jeg ikke i tvil om.” Eva sier at faren alltid har vært litt strengere enn moren, men samtidig så har han vært den som ”har skjemt meg bort på en måte.”

Venninner er viktig for Eva. Hun forteller at de er flinke til å ha ”jentekvelder” hvor de ser film og spiser god mat. Samtalene dreier seg om alt fra ”oppdatering” siden sist de var sammen til ulike tanker om framtidsplaner. Eva har venner som går på forskjellige linjer på videregående, det mener hun er positivt: ” Så da er det litt sånn at vi har hjulpet hverandre med å velge fag og hva en skal velge av studier. Det har gått veldig mye på det i det siste.” Venninnene har ikke helt klare planer i forhold til utdanning, men alle er veldig innstilt på at utdanning skal de ta. De har også konkrete planer om hvilke fagområder de tenker seg.

Samtaler som dreier seg om framtidig familie er også aktuelt blant venninnene. Det er mange som har kjæreste, det har Eva også. ”Jeg har alltid tenkt at jeg vil vente en god stund, jeg vil studere først. Men jeg har ei bestevenninne som godt kan tenke seg å gifte seg om to år omtrent. (...)” Ho har alltid sett det for seg at ho skal ha tidlig familie. Og det har aldri falt meg inn.” Eva forklarer de ulike måtene å tenke på med forhold i den enkelte familie. Foreldrene til bestevenninna giftet seg veldig tidlig, sier hun.

Kjæresten til Eva studerer ved et universitet. Han er to år eldre enn henne, og er fra samme vennegjeng som Eva. Hun trekker fram sider som hun mener er viktige at en gutt skal ha: utadvendt og sosial, ærlig og morsom. Men hun påpeker at det er viktig at han er rolig: ”Jeg har aldri hatt sans for de som på en måte må være midtpunkt hele tiden.” Eva forteller at begge to alltid har hatt klare framtidsplaner i forhold til utdanning.

De fleste guttene i vennegjengen har konkrete planer om hva de skal studere ifølge Eva: ”De har faktisk mer klare planer enn jentene, de fleste synes jeg.”

Eva vil vente med å få barn til hun er ferdig med studiene og har jobbet litt: ”Ikke kaste seg rett ut i barn rett etter utdannelsen.” Men hun ønsker ikke å vente til hun er så mye over tretti år heller.

Når det gjelder ansvarsfordelingen i hjemmet, så ser Eva for seg at hun og mannen deler på oppgavene med rengjøring og matlaging: ”Jeg syns på en måte det virker litt koselig at jeg kan gjøre det, samtidig som jeg er veldig bestemt på at jeg skal ha en mann som kan lage middag hvis det er en dag jeg ikke føler for det.” (...) ”Jeg håper at jeg får et forhold der vi begge ser når vi har tid til å gjøre noe og hva som må gjøres.” Eva har flere synspunkter på hvorfor mange kvinner på Sørlandet velger å arbeide hjemme framfor å delta i yrkeslivet: ”Jeg tror det har mye med religion å gjøre, det tror jeg. Det er ikke tvil om at kristendommen er mer her... mange har foreldre, mødre som alltid har vært hjemme, sånn var det her, altså mødre skulle ikke jobbe og det var kvinneplikt å ta seg av barna hjemme.” (...) ”Det er sikkert sånn akkurat som jeg alltid har sett opp til mamma som har jobba, så ser de opp til sin mor som alltid har vært hjemme.”

I Eva sitt framtidige familieliv ser hun for seg ”stress-tidsklemme-familien.” Hun sier videre: ”Jeg tror ikke det ville gjort meg noe om mannen min jobbet mye og jeg jobbet mye. Jeg tror jeg hadde klart å vite når det var riktig å stoppe... eller sånn... jobbe mindre.” (...) ”Jeg tror ikke jeg kunne vært hjemmeværende, jeg tror ikke jeg kunne ha sluttet å jobbe. Jeg gleder meg til å jobbe.”

Som mor håper Eva at hun kan lære barna sine mye, hun ønsker at de skal bli interessert i å lære og ha interesse for skole ”slik mamma og pappa har gjort for meg.” Eva

framstiller begge sine foreldre som gode rollemodeller i mange sammenhenger. Som framtidig mor ønsker Eva ”å bli sånn mor som pappa har vært far for meg.”

Om ti år er Eva 28 år. Da ser hun for seg at hun er ferdig utdannet jurist og har jobbet i to år. ”Om ti år så håper jeg at jeg er i New York eller Geneve og jobber utenlands internasjonalt i FN, eller noe i den duren... EU eller et eller annet sånt. At jeg enten har familien med meg, eller at jeg er ute for bare en liten stund og har kanskje noe familie hjemme. Et barn om ti år kanskje.”

6.6.3 Intervju med ”Idun”

Idun går første året på videregående skole, helse- og sosialfaglig linje. Idun forteller at moren er økonomisjef og at hun har tre forskjellige jobber. Hun har alltid hatt fulltidsjobb og Idun har gått i barnehage: ”Og så var jeg hos naboen, for hun var sånn dagmamma for meg...” Da Idun var liten jobbet moren i en bank, men i senere år har hun jobbet med å føre regnskap for to ulike firmaer i tillegg til farens håndverkerfirma. Idun er ikke helt sikker på hva slags utdanning moren har, hun vet bare helt sikkert at hun har gått på Katedralskolen.

Moren til Idun er litt opptatt av skole forteller hun. ”Siden jeg er veldig usikker på hva jeg skal bli for noe så prøver hun å hjelpe meg til å si ting som kanskje passer til meg og... jeg vet ikke, men jeg er så usikker hele tida. Men hun er veldig nøye og sånn med skolen, at jeg ikke skulker og sånne ting.” Idun kunne ikke tenke seg å bli noe i den retning som moren har valgt. ”Det er derfor vi ikke prater så mye om hennes utdanning og hennes yrke for det interesserer meg ikke. Så jeg kunne aldri tenke meg å sitte på et kontor.”

Idun forteller at hun alltid har sett opp til tanta si: ”Jeg har alltid syns at hun har vært kul, bare med stilen og måten hun er på.” Tanta har nettopp flyttet til Oslo med kjæresten sin, der har hun fått seg jobb som sykelpleier. Idun forteller også at hun har sett veldig opp til Kari Jaqueson en periode ”det virker så gøy.”

Faren til Idun ”jobber hele tida”, forteller hun. Han er håndverker og har eget firma. Sist sommer hadde Idun sommerjobb hos han: ”Han hadde aldri vært så stolt av meg før, sa han.” Faren er ”veldig, veldig” opptatt av hva Idun skal bli. ”Han vil at jeg skal bli håndverker, han vil at jeg skal begynne hos han, gå i lære på en måte hos han, og overta verkstedet etter han da. Men det tror jeg ikke kommer til å skje. Idun mener at faren ikke har tatt så aktiv del i oppdragelsen hennes: ”Pappa har jobbet veldig mye... det har alltid vært mamma som har kjørt rundt og sånn hvis jeg skal noe.” Idun forteller at faren er ganske morsom og at vennene ”digger han”.

Idun er mye sammen med venninner, de er spredt på mange forskjellige linjer på videregående. Hun har noen venninner som hun har hatt helt fra barneskolen og så har hun blitt kjent med noen nye på videregående. Hun forteller at de snakker veldig mye om ”gutter... og så kroppen og sånn... ha vekk det og det og sånn.” Det er mange av venninnene som ikke helt vet hva de skal bli: ”Men vi prater jo om jobb og sånn at vi vil ha en jobb hvor vi tjener mye.” ”Det er liksom det og så ser vi av og til i blader og sånn på hus... vi med mye penger skal ha flott hus og... ja, vi drømmer litt på en måte.” Alle venninnene er opptatt av framtida: ”De vil ha en god utdanning og familie og fortsatt holde på alle vennene... reise mye... oppleve mye av verden og sånn.” Barneoppdragelse er et tema som engasjerer Idun og venninnen. De snakker mye om det sier hun. Dataspill skal ungene deres ikke få når de er små, heller ikke Nintendo og Play Station: ”De skal heller være mer ute enn å sitte foran en dataskjerm og sånne ting.” Også kostholdet til barna diskuterer venninnene: ”Vi skal ikke gå på den feilen... med Nugatti og sånn... det skal de ikke få mens de er små... de skal ikke få smake på det en gang, de skal heller smake på alt det andre som en kan ha...”

Idun har noen guttevenner også og ”vi er bare venner.” ”Men det er mange som tror at det er noe med alle på en måte... og da blir jeg så irritert.” Det er viktig at en god guttevenn kan ”lytte og at de kan si sin mening, og at de kan støtte deg”, mener Idun. Hun mener også det er viktig at de kan finne på noe sammen: ”Ikke bare sitte og ordne med data...” De snakker mye sammen om framtidsplaner. Noen sammenligner litt med hva foreldrene er, selv om det er få som har lyst til å bli det samme, mener hun. Flere vil bli håndverkere: ”De har egentlig mer planer enn det vi jentene har.” ”De vet mer hva de vil. Jeg føler at de velger lettere enn oss, de sier jeg vil bli det, mens vi tenker mer... vi tenker litt mer innviklet føler jeg, i forhold til guttene.”

Selv vet ikke Idun helt hva hun vil bli, men hun har vært inne på tanken om å bli ernæringsfysiolog, og personlig trener. ”Alltid når jeg har sagt at jeg vil bli ernæringsfysiolog så sier alle... å det er så lang utdanning og sånn der.” ”Men det virker så spennende syns jeg... med mat og kropp og...” ”Det er så mye å velge mellom syns jeg. Jeg prøver å ikke tenke så mye på det, finner vel noe som bare dukker opp...”

Idun ønsker seg familie med mann og barn. Hun ønsker seg en mann som er ”glad i barn”. Hun mener også det er viktig at han liker å reise, og at han er glad i sjølivet: ”Og så utseende har jo litt å si det også da, men jeg har sluttet å se på det nå på en måte.” Idun forteller at det er viktig at mannen tar aktiv del i familien: ”Jeg skal ikke bli sånn typisk som mamma som lager middag hver dag, er den eneste som vasker... så han får en sånn

rolle... han blir nødt til det... for jeg skal ikke... Så når vi får barn så må han jo være... vise ansvar på en måte..." Idun ønsker ikke å få barn før hun er tretti år: "Jeg vil først bli ferdig med utdanning og få meg en jobb og tjene penger."

Når det gjelder ansvarsfordelingen i hjemmet så mener Idun at "han må være god til å lage mat og så må han kunne vaske tøy og sånn." "Og så skal han være med å vaske i huset og sånn, for det skal ikke bare jeg gjøre. Han skal gjøre litt mer av de tingene som folk tenker at bare jenter skal gjøre..." Selv om det er slik på Sørlandet at mange kvinner foretrekker å være hjemmeværende framfor yrkeslivet så ønsker ikke Idun det. Samtidig så tror hun at arbeidsfordelingen blir slik at hun blir mer hjemme med barna enn mannen: "For noen må jo tjene penger." Hun tror også at mannen kommer til å tjene mer enn henne: "Litt sånn som mamma og pappa på en måte."

Om ti år er Idun 27 år. Da ser hun for seg at hun jobber og at hun kanskje har en kjæreste og at hun kanskje har barn.

6.6.4 Intervju med "Ilse"

Ilse går andre året på videregående skole, allmennfaglig linje. Moren til Ilse er frisør. Tidligere har hun gått på husmorskole og handelsskole. Frisørsalongen har moren hjemme i huset: "så hun har alltid vært hjemme.. vi har alltid hatt ho rundt oss hele tida." Ilse beskriver moren som "utrolig viljesterk og hun står på hele tida." Moren er også opptatt av at Ilse skal jobbe med skolearbeid. Ilse forteller at hun har lært mye av moren sin som hun vil ta med seg videre i livet. Noen personlige egenskaper mener Ilse hun har arvet etter moren, begge er perfektjonistiske i forhold til praktiske gjøremål i hjemmet. Ilse mener moren er litt gammeldags i reglene: "Hun holder seg til det tradisjonelle på en måte". Selv liker Ilse å leve "litt nytt og ha litt spenning". Ilse ønsker ikke å bli som sin mor "jeg har jo veldig mange andre syn på ting". "Mamma har litt sånn rart syn på forskjellige personer... ho er ikke så glad i... ho har litt fremmedfrykt, tror jeg. Ho er ikke rasist, ho er ikke det." (...) "Hun er redd for at det der med... at du skal finne en og så ... for det er jo ofte sånn at de eier deg når du er gift".

Ilse ser veldig opp til tanta si, søstera til mora. Hun beskriver henne som en mor nummer to: "Ho har alltid vært der, ringt og spurt åssen jeg har det".

Når Ilse skal nevne andre kvinner hun ser opp til, nevner hun Diana. Om henne snakker hun med stor glød og innlevelse: "Ho lyser det stor respekt av ... ho er veldig, veldig... ho er sånn dame som er helt... ho fasinerer meg veldig. Jeg har hatt prosjekt om ho, og det er mange som har hatt prosjekt om ho, og de sier at å lese det som broren sa når

ho døde at den skjønnheten og den godheten ho utstrålte kan ingen oppnås med... ho gjorde så vanvittig mye”.

Ilse beskriver faren sin som en ”fri person”. Hun gir uttrykk for at de er ”kjempegode venner”, selv om de har kranglet mye opp gjennom årene. Han har også vært aktiv i oppdragelsen selv om han og moren til Ilse ikke har bodd sammen. I forhold til Iles framtidsplaner omtaler hun faren som ”litt useriøs, men han vil jo gjerne at jeg skal bli noe som jeg trives med”.

Forholdet til venninner er viktig for Ilse: ”Vi er jo som søsken for hverandre. For vi bor jo hos hverandre omtrent hele tida”, sier hun. Når de er sammen går samtalene mye ut på: ”Gutter, selvfølgelig...”, som hun sier, og ”hva som skjer, hva vi tenker på og hva vi har vært gjennom”. Alle venninnene til Ilse som hun går sammen med på fritida går på yrkesfaglige linjer og dermed er planene deres klare i forhold til framtidig yrke forteller hun: ”de går jo det faget de vil bli”.

I vennegjengen til Ilse, som består av gutter og jenter, går ofte diskusjonene høyløst forteller hun. Hun forteller at guttene kan komme med utsagn som: ”Kan ikke du gå ut på kjøkkenet og lage mat for det er jentejobb”. ”Da gnisser det”. Hun mener at guttene innser at det faktisk ikke er sånn. Noen av guttene bor på hybel og klager over at de må vaske. Da kan de si: ”Nå må vi finne ei dame som kan vaske for oss”. Likevel beskriver Ilse guttene i gjengen som ”utrolig snille”. ”De er som ei jente, du kan prate med de om alt, de inkluderer deg, de passer på deg, de beskytter deg”. Ilse er stolt i stemmen når hun snakker om guttene, og hun overbeviser om at det er noen kjekke gutter. Når hun kommer inn på guttenes framtidsplaner sier hun at ”guttedrømmen det er fin bil... fin dame... fint hus... leve livet. Ilse mener at guttene ikke har så mange ”seriøse” framtidsplaner.

I forhold til egne framtidsplaner i forhold til utdanning og yrke er Ilse klar på en ting når hun sier: ”Jeg har alltid sagt det at jeg skal bli den som hjelper andre”. Hun forteller at hun vil studere sosiologi. Ilse er usikker på hvor hun skal ta det faget, hun har hørt at hun kan ta ”noe greier” på HiA, men hun har samtidig lyst til å studere i utlandet: ”Jeg har vurdert å ta et år i Sydney, for der har de eget sånn sosiologifag.” Tidligere tenkte hun på psykologi: ”Men jeg er litt redd for at jeg kommer til å sette meg alt for mye inn i situasjonen til den enkelte.” I en framtidig jobb ønsker Ilse seg ”en jobb som jeg kan være med å påvirke på, påvirke det som skjer rett og slett.”

Tanker om framtidig familie synes ikke Ilse er så enkelt å ha så mange meninger om: ”Det er så lenge til”, samtidig som hun er opptatt av at det er viktig å være sammen med de man er glad i. Men hun sier at hun vil ha sin egen familie: ” Det har jeg bestemt

meg for... uansett så er det en trygghet." Hun mener det er viktig at mannen hennes har en bra personlighet, som hun mener betyr at han har respekt for henne for den hun er. Rollen hans i familien skal være "den beskyttende pappaen", kommer det bestemt fra Ilse. Og hun fortsetter: "Den som får oss til å føle oss trygge". Hun vet ikke når det vil passe i livet å få barn, men hun vil fullføre utdanningen først. Ilse synes det er vanskelig å ha så mange tanker om framtidig familieliv, men hun sier "alle har vel egentlig en drøm, men jeg vet ikke om sånn tanker jeg har for jeg pleier egentlig å ta ting litt som det kommer. Jeg er ikke så veldig den som planlegger, jeg er mer den som tar ting spontant og tar det når det faller i hendene på meg... Jeg er ikke så sikker egentlig på hva som kommer til å skje." Men som mor tror Ilse at hun kommer til å bli lik sin egen mor: "Litt streng, men likevel litt grei."

Om ti år tror Ilse at livet hennes kommer til å se flott ut "hvis jeg klarer å komme meg gjennom skole og sånn." "Jeg bor nok her, hvis jeg ikke blir i Australia." Hun tror at hun bor sammen med venner, og at hun kanskje har en kjæreste. "Men jeg tror nok at jeg studerer enda (...) og lever det spontane livet som jeg alltid har gjort."

6.6.5 Intervju med "Solveig"

Solveig går andre året på videregående skole, allmennfaglig linje. Solveig forteller at hun og moren er ganske like og at de er veldig gode venner: "Vi går masse på kafe sammen og ut og shopper og sånn." Moren jobber på sykehuset, hun jobber litt på kjøkkenet og hjelper litt til med pasientene. Moren har tidligere gjennomgått en operasjon, slik at hun nå bare jobber halv stilling, forteller Solveig. Hun vet ikke om moren har noen utdanning etter allmennfaglig linje på videregående. Moren var hjemmeværende da Solveig var liten. Etter hvert begynte hun å jobbe litt og da var Solveig hos dagmamma. Når det gjelder framtidsplanene til Solveig er moren opptatt av at hun må finne ut av det selv. Solveig er opptatt av å fortelle om likhetene mellom henne og moren. Det gjelder utseende og hvordan de reagerer på ting og temperamentet: "Hvis vi kranbler begynner begge å bli veldig høylytt og sånn fordi vi har så mye temperament og sånn."

På mange måter ser Solveig opp til moren, samtidig som hun ønsker å sette fokus på andre ting enn moren har gjort. Solveig mener at moren ikke er så opptatt av penger og god økonomi, hun mener at det ikke er det man blir lykkelig av: "Det kan jo være fordi at ho er i den situasjoner at ho har det greit, mens ungdom sliter mer med penger." "Jeg har lyst til å komme meg opp på en måte."

Mormoren sin har Solveig mye fint å si om: ”Ho er veldig sånn som kjemper for barna og er veldig sånn liksom, syns bare at ho er veldig støttende med alt.” (...) ”Men ho er alltid der for alle i familien.”

Faren til Solveig er fra et annet land og jobber som plattformarbeider. Da Solveig var liten jobbet han i utlandet i perioder, men måtte slutte for de savnet hverandre aller sammen forteller hun. Solveig syns han er morsom å være sammen med: ”Vi er ganske gode venner vi også.” Han er også flink til å jobbe, sier Solveig, og flink til å hjelpe: ”Han er veldig sånn hjelper alle og liksom sånn. Spesielt mormor og morfar, de gamle og sånn.” Faren har tatt aktiv del i hennes oppdragelse, forteller Solveig: ”Jeg var vel egentlig litt pappajente da jeg var liten. Så ble det liksom mer mamma da jeg kom i ungdommen, for da kunne jeg liksom snakke mer med henne følte jeg.” Heller ikke faren er så veldig opptatt av hva Solveig har tenkt å bli: ”Begge to er liksom sånn at jeg må finne ut av det selv. Vi kommer til å støtte deg uansett og sånn.” (...) ”Men noe innen mennesker det sier alle i familien i alle fall at jeg må jobbe med.”

Solveig er mye sammen med venninner, men i det siste har det blitt litt mindre fordi at hun har jobbet litt mye. Men når de er sammen snakker de mye om ”problemer som vi har med familien og gutter”. De snakker også litt om hva de har tenkt å bli. Solveig sier at noen er fast bestemt på hva de skal bli, mens noen ”tar det mer som det kommer.” De snakker også om friår etter at de er ferdig med videregående: ”Bare for å tenke over om det er egentlig det vi vil bli.” Tjene penger for å reise er også noe de vurderer, forteller Solveig. Solveig sier at det skremmer henne at hun snart er voksen: ”Du er liksom på vei til å bli voksen, men så føler du deg liksom ikke sånn...” Framtidig familie er også tema: ”Jeg føler alle venninnene mine vet hva barna dissas skal hete og sånn liksom, der skal vi bo... og åssen hus...”

Solveig forteller at i den gjengen hun gikk i før var det mye som var ”skikkelig diskriminerende” mot kvinner: ”De sier at kvinner ikke er de mest... altså de smarteste til å drive bedrifter og alt sånn.” (...) ”Så sa han at for de har ikke, de er ikke sterke nok til å klare det. Så begynte han å si at de klarer det bare ikke verken fysisk eller psykisk og alt sånn.” (...) ”Men jeg merker at med en gang noen kommer med noen kommentarer, så kan jeg bare begynne å le for jeg synes det er så tåpelig. Spesielt når folk prøver å skryte av seg selv bare fordi de er menn. Vi er så mye bedre og alt det der, da begynner jeg bare å le...”

Solveig har kjæreste. Hun sier at hun ikke liker ”klisjegutter” som gir mye ros og er romantiske: ”Jeg syns det er gøyere når de har sånn frekk humor og tuller litt.” (...) ”Jeg har sagt den ganga du skal fri til meg skal du ikke gå ned på et kne og fri til meg.” I tillegg

til humor så mener Solveig det er viktig at gutter er til å stole på: ”Men jeg er ganske nøye på åssen de ser ut og sånn. Ikke alt for forfengelig så klart, det indre teller jo mest da.” Kjæresten til Solveig vil bli sosionom, eller utdanne seg innenfor økonomi og overta farens regnskapsfirma. Noen av de andre guttene i vennegjengen vil bli byggmestere og elektrikere.

Solveig forteller at hun egentlig skulle vært utvekslingsstudent dette skoleåret. Det var planlagt at hun skulle et år til New Zealand, men hun klarte ikke tanken på å være så lenge borte fra familie, venner og kjæresten. Når det gjelder framtidsplaner for utdanning og yrke så tror Solveig at hun kommer til å jobbe i forhold til barn og ungdom, men hun syns det er vanskelig: ”Jeg har ikke tenkt så langt... jeg vil ikke tenke så mye på det.”

Solveig ønsker seg familie med mann og barn: ”Jeg skal gifte meg med han som er kjæresten min nå jeg.” Hun forteller at hun er veldig glad i barn og at de to ofte passer lillesøsteren hans på et og et halvt år. Selv ønsker hun seg to barn: ”Først en gutt og så en jente.” Solveig forteller engasjert at hun mener det er viktig at mannen deltar aktivt sammen med barna: ”At de kan være sammen og gjøre litt sånn gutteting”. (...) ”Ha for eksempel et gutterom, sånn hjemmekinoanlegg, fotballmål ute i hagen og. Også at vi skal ha jenterom der vi kan sitte og lakke negler og leke med dokker og sånn.” Solveig vil helst få barn når hun er rundt 25 år. Hun vil først bli ferdig med utdanning og fått seg jobb: ”Men jeg er jo helt syk etter barn, så jeg syns det er utrolig gøy.” (...) ”Men jeg tenker at jeg har lyst på barn nå, men så er det så mye som jeg føler blir ødelagt også selv om det er gøy tider.” (...) ”Jeg tror egentlig ikke at det så veldig sunt at så unge mennesker får barn.”

Solveig vil gjerne at begge foreldrene skal være hjemme sammen med barna når de er små. Hun ser for seg at det går an å dele permisjonen mellom foreldrene: ”Det gjør fetteren min og de, tror jeg. At å dele det, det tror jeg at jeg ville synes var greit.” Etter hvert ser hun for seg at barna skal gå i barnehage: ”Jeg tror det er veldig positivt å omgås andre og lære hvordan du skal oppføre deg og sånn.” Solveig sier at hun ikke har lyst til å jobbe så mye de to første årene. Hun vil ikke at mannen skal bli ”overarbeidet” heller: ”Men jeg vil nok at han skal jobbe mer enn det jeg skal... sånn egentlig.” Samtidig er hun opptatt av at begge bør gjøre en ”lik innsats” i forhold til familien.

Det er ikke aktuelt for Solveig å bosette seg andre steder enn i nærheten av familien sin: ”Da jeg var mindre så gledet jeg meg mer til å bli mormor enn til å bli mamma. Jeg skulle bli sånn som min mormor er liksom. Mamma gleder seg også til å bli mormor og sånn, og bestemor og alt. Så jeg tror, jeg er sikker på at jeg vil bosette meg her nede da.”

Som mor mener Solveig at hun vil klare seg ganske bra: ”Jeg får høre det egentlig ganske mange steder for jeg har egentlig passet veldig mye barn opp i gjennom. Så jeg kommer til å gjøre sånn som mamma har gjort, ganske sånn fritt...” (...) ”Du vet hvor grensene går. Du vet hva du har lov til og ikke.”

Om ti år så tror Solveig at både hun og mannen har to gode jobber. Hun tror de bor i et fint hus med hage, og at de har to ”snille unger”. Hun mener selv at framtidsplanene endret seg litt etter at hun traff kjæresten. Tidligere drømte hun mye om reising og opphold i utlandet. Nå er hun opptatt av at hun vil ha et stabilt yrke som ikke innebærer reising: ”Jeg tenker at jeg ikke hadde klart det... være uten de.”

6.6.6 Intervju med ”Ella”

Ella går første året på videregående skole, helse- og sosialfaglig linje. Ella forteller at moren er hjemmeværende. Hun har vært syk ei stund og er nå trygdet. ”Ho blei gravid veldig fort med min bror, så ho hadde ikke kommet ut i yrkeslivet så veldig”. Moren har bare hatt noen ”småjobber” og har ikke tatt utdanning. Hun var også hjemmeværende da Ella var liten samtidig som hun var dagmamma for andres barn. Ella forteller at hun har et spesielt godt forhold til moren sin, og hun forteller om henne på en varm og respektfull måte. Hun beskriver henne som et forbilde og som ei bestevenninne. Hun trekker også fram at de har veldig lik form for humor. Elisabeth er delt i synet på om hun kan tenke seg å bli slik som moren sin. Hun er opptatt av at hun vil gjøre ting annerledes enn moren sin. ”Jeg vil ha skolegang, fullt ut og sånn... det har ikke ho fått gjort...”. Samtidig ser Ella opp til moren sin i forhold til hvordan hun er overfor små barn. Ella forteller at moren er litt opptatt av hva slags utdanning Ella skal ta: ”Ho er mer sånn at ... du bestemmer sjøl hva du skal bli for noe, ho lar meg bestemme.”

Ella forteller at hun ser veldig opp til sin farmor: ”Veldig sterk person og det... ei som aldri gav opp... aldri klagde eller noen ting.” Ella har også ei svigerinne som forbilde: ”Ho blei også gravid veldig fort, men jeg vet ikke, veldig flink på forskjellige ting... matlaging og sånn... det er ting jeg blir inspirert av og syns er veldig gøy.”

Faren til Ella har jobbet nærmere tretti år med telekommunikasjon. Hun trekker fram at faren en praktisk mann som er flink til å ordne opp. Hun framhever at han alltid er i godt humør. Ella forteller at han har vært like aktiv i oppdragelsen som moren har vært: ”man tenker at mødre er de som er der mest liksom, men pappa har vært der veldig mye for meg... like mye.” Også faren mener Ella selv må bestemme hva hun skal bli. Men har sier

også: ”Du må tenke på noe som kan være for framtida di... noe du tjener penger på... liksom at du ikke går fra jobb til jobb... liksom holder deg på en plass.”

Ella bruker mye tid sammen med venninner. Samtaleemnene dreier seg mye om shopping – og gutter. De snakker lite sammen på fritida om framtidig utdanning og yrkesplaner: ”Det er mange av mine venner som ikke har en anelse om hva de vil bli for noe. De går bare på skole for å gå på skole.” De tenker slik, sier Ella: ”Jeg vet ikke helt hva jeg skal bli... jeg tror bare jeg tar det som det kommer.” Planer om framtidig familieliv er også et lite berørt tema venninnene imellom.

Ella mener at guttene er mer opptatt av hva de skal bli enn det venninnene hennes er. Hun forteller at de har planer om å bli byggmestere eller ingeniører.

Om sine egne planer i forhold til utdanning og framtidig yrke sier Ella: ”det vet jeg rett og slett ikke. Jeg må egentlig bare ta det som det kommer.” Men hun forteller at hun har lyst til å jobbe med barn og ungdom, kanskje jobbe i barnehage som barne- og ungdomsarbeider eller førskolelærer. Det kan virke som om planer om framtida ikke er temaer som Ella er vant til å snakke så mye om. I løpet av samtalen tenker hun på en måte høyt om framtidig utdanning, og samtalen beveger seg litt fram og tilbake rundt temaet.

Ella ønsker seg familie med mann og barn. Samtidig sier hun at hun ikke tenker så mye på det, fordi det er så lenge til. Hun sier: ”Jeg har lyst på veldig mange unger egentlig, kanskje tre fire stykker. Jeg har aldri tenkt at jeg *ikke* vil ha unger i det hele tatt, det har jeg aldri tenkt.” Ella tenker seg at det passer å få barn når hun er rundt 29-30 år.

Mannen Ella ønsker seg, bør være flink med barn og flink på jobben. På en engasjert måte forteller hun videre: ”Jeg har i hvert fall ikke lyst til at det skal være sånn at han kommer hjem fra jobb og setter seg ned i sofaen og... i helga sitter og tar en øl og bare sitter og slapper av hele tida. Han skal være aktiv og finne på ting og gå tur, at barna er aktivisert og ikke bare sitter foran tv hele tida.”

Ella tror at hun vil velge å være hjemme sammen med barna når de er små. Hun mener det kan være slitsomt å kombinere jobb og familie. Når vi snakker om ansvarsfordelingen mellom de voksne i familien, er hun opptatt av at det er et valg man selv tar. Ella mener en måte å gjøre det på er at ”mannen jobber fra åtte til fire og så kommer han hjem og så er det hans tur til å ta ungene, og så kan du kanskje ha en kveldsjobb hvis du har behov for å jobbe litte granne, sånn at du kommer deg litt ut og sånn.”

Om ti år ser Ella for seg at hun har avsluttet utdanningen og er i jobb. Dersom hun da har fått barn, regner hun med at hun er hjemmeværende, med litt jobbing på kveldstid.

Samtidig gir hun inntrykk av at det er vanskelig å se framtida for seg på denne måten. Reiser rundt i verden, sammen med venner, står høyt på prioriteringslista til Ella, det ønsker hun å oppleve før hun får barn.

7 Analyse av intervjuene

Det er viktig å ha klart for seg at de resultatene jeg legger fram her, er et produkt av den vinklingen jeg har hatt på problemstillingen. Resultatene er også et produkt av hvem jeg er som forsker, og den bakgrunnen jeg har. Den historien jeg forteller om jentene, er fortalt ut fra min posisjon. Historien vil alltid kunne fortelles annerledes fra en annen posisjon (Hansen og Schested 2003). Jørgensen og Philip (1999) sier at ut fra en sosialkonstruksjonistisk tankegang kan en formulere dette slik:

Vi er grunnleggende historiske og kulturelle væsener, og vores syn på og viden om verden vil alltid være historisk og kulturelt indlejeret. Derfor er de måder, hvorpå vi forstår og repræsenterer verden, historisk og kulturelt specifikke og kontingente: Vores verdensbilleder og identiteter kunne have været annerledes, og de kan forandres over tid (1999:14).

7.1 To dimensjoner i datamaterialet

Som nevnt tidligere inneholder datamaterialet i hovedsak to dimensjoner i forhold til framtidsplaner. Den ene dimensjonen er jentenes tanker i forhold til framtidig utdanning og karriereplaner. Den andre dimensjonen gjelder jentenes tanker om framtidig familie. I den første delen av analysen vil jeg sammenfatte de svarene informantene gir innenfor hver av de to dimensjonene. Det er innenfor disse to temaområdene det kommer til syne hvordan jentene tenker om framtida, og hvordan de konstruerer sin framtidige kvinnerolle.

Videre i analysearbeidet vil jeg se nærmere på forholdet mellom svarene informantene gir, og diverse kulturelle forestillinger og diskurser omkring disse temaene. Hvilke diskurser orienterer jentene seg mot? Orienterer de seg mot en karrierediskurs, en familieorientert diskurs, eller en både-og-diskurs?

I den andre delen av analysen vil jeg se nærmere på hva som kan ha betydning for hvordan jentene tenker som de gjør om sin framtidige kvinnerolle. Jeg vil her se på den sosialkulturelle konteksten som informantene er en del av. Det er dette punktet i analysen som Järvinen og Mik-Meyer (2005) kaller for "fortellingens kontekst".

7.1.1 Om framtidig utdanning og karriereplaner

Alle jentene ønsker seg en framtidig utdanning og karriere. Det er likevel stor variasjon i de framtidsplanene som informantene mine har når det gjelder yrkesambisjoner. Tre av jentene har planer om å ta høyere utdanning etter videregående skole. To av disse går allmennfaglig studieretning, og den tredje går på helse- og sosialfaglig linje. Det er likevel

bare den ene av disse tre som har helt klart for seg den utdanningen som hun skal ta. Hun vil bli jurist, og vet i detalj hvor hun må studere og hvor lang tid studiet tar. Hun er også godt orientert i hva slag jobber hun kan få med en slik utdanning. Om ti år ser Eva for seg at hun er ferdig utdannet jurist og har jobbet i to år. Hun sier det slik: "Om ti år så håper jeg at jeg er i New York eller Geneve og jobber utenlands internasjonalt i FN, eller noe i den duren... EU eller et eller annet sånt."

De andre to jentene som ønsker seg høyere utdanning, har mer vage forestillinger om den utdanningen de ønsker seg. De vet hva de har lyst til å bli, men er usikre på hvor mange år det tar å komme dit, og hvor de eventuelt kan ta en slik utdanning. Ilse sier blant annet at hun ønsker å bli "den som hjelper andre." Hun forteller at hun vil studere sosiologi. Ilse er usikker på hvor hun skal ta det faget, hun har hørt at hun kan ta "noe greier" på HiA, men hun har samtidig lyst til å studere i utlandet: "Jeg har vurdert å ta et år i Sydney, for der har de eget sånn sosiologifag." I en framtidig jobb ønsker Ilse seg "en jobb som jeg kan være med å påvirke på, påvirke det som skjer rett og slett."

Idun har vært inne på tanken om å bli ernæringsfysiolog, og personlig trener. Men hun er litt bekymret: "Alltid når jeg har sagt at jeg vil bli ernæringsfysiolog så sier alle... å det er så lang utdanning og sånn der." "Men det virker så spennende syns jeg... med mat og kropp og..." "Det er så mye å velge mellom syns jeg. Jeg prøver å ikke tenke så mye på det, finner vel noe som bare dukker opp..."

De tre jentene som *ikke* ønsker seg høyere utdanning, har likevel planer om hva de skal bli, selv om de gir uttrykk for noe usikkerhet. De to jentene som går på helse- og sosialfaglig linje, skal etter to år på videregående skole ut i lære i faget. Dette fører fram til fagbrev. Usikkerheten kommer til syne når Ella på spørsmålet om hva hun har tenkt å bli, svarer: "Det vet jeg rett og slett ikke. Jeg må egentlig bare ta det som det kommer." Men hun forteller videre at hun har lyst til å jobbe med barn og ungdom, kanskje jobbe i barnehage som barne- og ungdomsarbeider eller førskolelærer. Tone vil bli helsefagarbeider: "Så har jeg lyst til å jobbe med mennesker med Down syndrom og utviklingshemming og sånt..." "Og hvis jeg vil og orker så skal jeg ta allmenn påbygg og så få noe høyere utdanning... det vet jeg ikke enda om jeg orker... jeg er litt lei av skole..." "Vernepleier eller noe sånn (...) men ikke noe sånn veldig mye høyere utdanning."

Solveig, som går på allmennfaglig linje, er den som er mest usikker på sine framtidsplaner: "Men noe innen mennesker det sier alle i familien i alle fall at jeg må jobbe med." Solveig forteller at framtidsplanene hennes endret seg litt etter at hun traff

kjæresten. Tidligere drømte hun om mye reising og opphold utenlands. Nå ønsker hun seg et stabilt yrke som ikke innebærer reising. Hun forteller videre at noen av vennene vet hva de skal bli, mens andre "tar det mer som det kommer." De snakker også om friår etter at de er ferdig med videregående: "Bare for å tenke over om det er egentlig det vi vil bli."

Den usikkerheten som jeg finner hos noen av mine informanter, minner mye om det Bjerrum Nielsen og Rudberg fant i sine undersøkelser på 1980-tallet. De fant at jentene var usikre og diffuse i sine framtidsplaner. De skulle bli "noe med mennesker, noe med dyr, noe med barn" osv, se ovenfor s. 21.

Ut fra samtalene med flere av jentene kan en få inntrykk av at utdanning og yrkesliv er noe som ligger langt fram i tid. De nærmest distanserer seg litt fra problemstillinger som er knyttet til disse framtidsplanene. Livet her og nå har så mye å by på at utdanning og yrke kommer litt i bakgrunnen. De er fokusert på å nyte livet og å oppleve ting. Ifølge Bjerrum Nielsen og Rudberg har ungdomskulturen vært preget av slike tanker og holdninger også i tidligere generasjoner:

Moderne ungdomskultur har i det 20. århundret hatt karakter av et frihetsprosjekt rettet mot arbeidsomhetens, nøysomhetens og lydighetens moral. Å slappe av, ha det gøy, hengi seg til romantikk og kjærlighet, å bruke penger på seg selv og dyrke og iscenesette sin kropp har vært det felles ungdomsprogram siden avslutningen av første verdenskrig. Dette ungdommelige frihetsprosjekt har i samme periode stadig vært omfattet av offentlig bekymring og moralsk debatt (2006:19).

7.1.2 Om framtidig familieliv

Det kommer tydelig fram hos alle de seks informantene mine at de ønsker seg familie med mann og barn. Når i livet de ser for seg å etablere et familieliv, varierer fra jente til jente. Det som er felles for jentene, er at dette først skal skje etter endt utdanning. Alle ser også for seg at de skal jobbe og tjene penger før de stifter familie. Tre av jentene ser for seg at de er rundt 30 år når de får sitt første barn. Ei av jentene vet ikke helt når det kommer til å passe for henne å få barn. Det som er viktig for henne er at hun er ferdig med utdanning og at hun har fått tid til å reise litt rundt i verden. To av jentene mener at de vil være rundt 20-25 år når de får barn.

Noen av jentene har detaljerte og klare planer rundt sine framtidige familieliv. Den som uttrykker seg mest detaljert om dette, er Solveig, som sier at hun skal ha to barn "først en gutt og så en jente". Hun forteller engasjert om hvordan de skal innrede huset. Der skal være et "gutterom" hvor mannen skal gjøre gutteting sammen med sønnen, og hun skal ha et "jenterom" der hun og datteren kan sitte og "lakke negler og leke med dokker." Tone

sier at hun vil gifte seg med kjæresten som hun har nå, etter at hun har gått to år i lære som helsefagarbeider. Hun mener at det vil passe for henne å få barn når hun er rundt 20-25 år. Hun ønsker seg fire barn og hun sier: ”Og så skal vi bygge et stort hus... ja det vanlige... stort hus og mange barn...” Tone og Solveig har romantiske og idylliske planer og forestillinger om sine framtidige familieliv. Klare planer har også Idun på dette området. Hos henne kan en ane et lite opprør mot egne erfaringer i barndommen. Hun er veldig opptatt av barneoppdragelse og har detaljerte planer om hvordan hun skal oppdra sine barn. Barna hennes skal ikke få lov til å spille dataspill når de er små. ”De skal heller være ute enn å sitte foran tv og data.” Om kostholdet for barna sier hun: ”Vi skal ikke gå på den feilen med Nugatti og sånn, det skal de ikke få mens de er små, de skal ikke få smake på det engang.”

To av jentene uttrykker seg mer vagt om sine familieplaner. Både Ella og Ilse sier at dette med familie er så lenge til, derfor er det ikke så enkelt å ha så mange meninger om det. Ilse sier også: ”Jeg er ikke så veldig den som planlegger, jeg er mer den som tar ting spontant og tar det når det faller i hendene på meg.”

7.2 Andre framtidstanker

7.2.1 Forestillinger om framtidig mann

Som nevnt så ønsker alle jentene seg mann, barn og familie. Jentene har svært ulike forestillinger om hva slags mann de ønsker seg, og hvilken rolle han skal ha i familien. De ser også svært ulikt på hvordan de tenker at fordeling av arbeid og ansvar i familien skal være. Det de fleste er opptatt av, er at mannen skal ta aktiv del i familielivet og oppdragelsen av barna. De fleste jentene uttaler seg engasjert rundt dette temaet. Det er tydelig at dette opptar dem. For noen av jentene kan en her spore et lite opprør mot opplevelsen av egne fedre, som har vært lite tilstede i deres barndom. De forteller om fedre som har jobbet mye, og om mammaer som har ”kjørt og hentet.” De ønsker seg ikke menn som er ”overarbeidet”, og av den grunn ikke har overskudd til familien. Idun uttrykker seg slik når hun snakker om dette: ”Når vi får barn så må han jo være... vise ansvar på en måte.” Ella mener at mannen skal være aktiv og finne på ting, gå på tur, og aktivisere barna.

To av jentene trekker fram noen andre egenskaper som de mener er viktig at mannen i familien bør ha. Ilse er opptatt av at han skal være ”den beskyttende pappaen, den som får oss til å føle oss trygge.” Tone ønsker at faren i familien skal være litt ”sånn

sjefete”, og at barna skal ha ”respekt for han”. Her er det lite opprør å spore. De ønsker seg en tradisjonell farsfigur som de har erfaring med fra sin egen barndom. Tone begrunner sitt ønske med å referere til sin egen far, som alle barna hadde stor respekt for.

7.2.2 Tanker om likestilling

Alle jentene er opptatt av at mannen skal delta aktivt i familien på flere områder. Idun mener at det er viktig at mannen er god til å lage mat og at han kan vaske tøy. Hun begrunner sine synspunkter med å si: ”Han skal gjøre litt mer av de tingene som folk tenker at bare jenter skal gjøre.” Eva ser også for seg at hun og mannen skal dele på arbeidsoppgavene med rengjøring og matlaging. Hun ønsker seg et forhold der begge ”ser når vi har tid til å gjøre noe og hva som må gjøres.” Det er en selvfølge for både Eva og Idun at arbeid og ansvar i familien deles likt. Likestillingstanken kommer klart til uttrykk hos disse to jentene. For Idun sin del representerer likestillingstanken et opprør mot foreldrenes arbeidsfordeling når hun sier: ”Jeg skal ikke bli sånn som mamma som lager middag hver dag, og er den eneste som vasker.”

Tone har et svært tradisjonelt syn på sitt framtidige familieliv. Hun mener at det er helt naturlig at hun som mor er hjemme med barna og at mannen jobber. ”Så skal jeg lage mat til han.” Hun mener at det blir ”feil” å tenke andre løsninger: ”Mora skal være hjemme og mannen skal jobbe.” For Ella er det også ganske selvfølgelig at det er mannen som skal jobbe og tjene penger. Hun vil være hjemme med barna, sier hun. Når mannen kommer hjem fra jobb, er det hennes tur. Ella forklarer det slik: ”Så kan du kanskje ha en kveldsjobb hvis du har behov for å jobbe litte granne, sånn at du kommer deg litt ut og sånn.”

En kan undre seg litt over at Tone og Ella tenker så tradisjonelt som de gjør om egen framtid. De ser nok at de har flere valgmuligheter, men det kan synes som om de har tenkt å innta de samme rollene som deres egne mødre har hatt.

Solveig vil at begge foreldrene skal ta del i omsorgen når barna er små. Hun vil at de skal dele omsorgspermisjonen. Hun forteller at andre i hennes familie har gjort det på den måten, og hun har også lyst til det. Solveig ønsker seg ikke en mann som jobber så mye, men hun ser likevel for seg at han skal jobbe mer enn henne. Eva forteller at hun gleder seg til å begynne å jobbe selv om det er langt fram. I sitt framtidige familieliv ser hun for seg ”stress-tidsklemme-familien”, som hun kaller det. Det er en selvfølge for henne at begge ”jobber mye”.

Av mine informanter er det to av jentene som sier at de ikke kommer til å være yrkesaktive mens barna er små. De andre jentene ser for seg at de skal kombinere familieliv og karriere. Noen av dem antyder at mannen nok kommer til å jobbe mer enn dem. Det er bare ei av jentene som ser det som naturlig at hun og mannen skal jobbe like mye. Flere av jentene tror at mannen kommer til å tjene mer penger enn det de selv vil gjøre.

7.3 Hva kan ha betydning for hvorfor jentene tenker som de gjør?

I denne delen av analysen vil jeg se nærmere på hva som kan ha betydning for at jenter tenker som de gjør om sin framtidige kvinnerolle. Jeg vil trekke fram noen faktorer som er med på å forme jentenes syn på framtidig utdanning, karriere og familieetablering.

7.3.1 Sosiokulturell bakgrunn

Jeg har ovenfor referert til Järvinen og Mik-Meyer som bruker begrepet ”fortellingens kontekst” (2005). Med dette begrepet tenker de på relasjonen mellom intervjupersonens fortelling og hennes sosiale tilhørighet. De tenker også på forholdet mellom intervjufortellingen og ulike kulturelle forestillinger og diskurser omkring temaene som fortellingen inneholder.

Når det gjelder den sosiale bakgrunnen jentene har, så har jeg ingen annen informasjon enn den jentene selv forteller i intervjuet. I første omgang vil jeg se på begrepet sosial bakgrunn med utgangspunkt i det som jentene sier om mors og fars utdanning og deres tilknytning til arbeidslivet. På spørsmål til informantene angående foreldrenes interesse for jentenes valg av framtidige utdanning, får jeg også en del informasjon som er nyttig for meg i denne sammenheng.

Det finnes eksempel i intervjumaterialet som illustrerer en sammenheng mellom jentenes sosiale bakgrunn og deres framtidsprioriteringer. Noen eksempler er mer klare og tydelige enn andre. To av jentene kan med sine utsagn illustrere dette på en god måte. Det gjelder for det første Tone. Hun orienterer seg mot en klar og tydelig familiediskurs, mens Eva orienterer seg mot en både-og- diskurs. Tone, som ønsker å være hjemme med barna, begrunner synspunktet sitt med at det var hennes mor også da Tone var liten. Derfor vil også hun ha det slik. Moren til Tone er ikke så opptatt av hva Tone har tenkt å bli, men hun gir henne råd og foreslår ”et eller annet med mennesker.” Moren til Tone har vært hjemmeværende i flere år, men jobber nå med regnskap i farens håndverkerfirma. Når

faren til Tone gir råd om framtidig utdanning og yrke, legger han vekt på at hun må trives med det hun velger. Rådene fra foreldrene er vage og lite konkrete.

Det andre eksempelet gjelder Eva. Foreldrene hennes har begge høyere utdanning. Moren og faren har hatt fulltidsjobb under hele oppveksten hennes. Eva forteller at moren og faren alltid har vært interessert i skolearbeidet hennes, og samtidig oppmuntret henne til å ta høyere utdanning. Hun forteller at hun også ønsker å skape denne interessen hos sine egne barn. Det er en selvfølge for Eva at arbeid og familie kan kombineres. Hun refererer også til sin egen oppvekst som en god modell som bakgrunn for egne valg. Eva viser tydelig sin både-og-tenkning når hun sier: ”Idealkvinnen er veldig selvstendig og kan gjøre akkurat det hun vil. Samtidig så har hun en basis. Jeg er veldig fan av kjernefamilien. Jeg vil ha mann og barn og barnevogn og hund, holdt jeg på å si... idealkvinnen klarer begge deler.” Etter min vurdering skiller Eva seg ut fra de andre jentene. Hun konstruerer sin framtidige kvinnerolle med bakgrunn i et moderne syn på karriere og familieliv. Eva tar det som en selvfølge at hun skal ta en lengre høyere utdanning, og hun ser tydelig for seg en internasjonal karriere. For henne er det naturlig at den mannen hun velger, skal ha de samme ambisjonene som henne selv. Som tidligere nevnt tar hun for gitt at ansvarsfordelingen hjemme og ute deles likt.

Tone representerer på mange måter en motsetning til Eva. Fortellingen til Tone er preget av en tydelig tradisjonell konstruksjon av sin framtidige kvinnerolle. Felles for både Eva og Tone er likevel at de begrunner sine standpunkt med hva de selv har erfaring med fra egne hjem. Begge jentene er godt forankret i egen tradisjon og i den sosialiseringen de har vært en del av. Det erfarte og kjente er trygt å videreføre i eget liv.

7.3.2 Kjærester, venner og venninner

Jeg har ovenfor sett på hvordan den sosiale bakgrunnen knyttet til familien, kan få betydning for hvordan jentene tenker om egen framtid. I den videre analysen vil jeg trekke inn flere forhold som jeg mener har noe å si for hvorfor jentene tenker som de gjør om framtidig familie og karriere. I tillegg til den sosiale bakgrunnen i familien deltar jentene i andre sosiale fellesskap. De er mye sammen med venninner og i vennegjenger med både gutter og jenter. Alle jentene snakker med stor glød om sine venninner, og de fleste tilbringer også mye tid sammen med dem: ”Vi er som søsken for hverandre,” sier Ilse. Samtaletemaer som går igjen jentene imellom, er gutter, kjærester, shopping og klær. I tillegg dreier samtalene seg mye om framtidig utdanning og familieetablering. Flere av jentene påstår at guttene har mer konkrete planer enn dem selv når det gjelder framtidig

utdanning. Idun formulerer det slik: ”De vet mer hva de vil, vi tenker mer innviklet føler jeg, i forhold til guttene.” Ilse mener det motsatte. Hun påstår at guttene ikke har så mange ”seriøse” framtidsplaner. Hun sier at guttedrømmen det er ”fin bil, fin dame, fint hus og leve livet.”

Framtidsplanene til informantene mine når det gjelder utdanning og karriere, stemmer nokså godt overens med det synet vi finner i vennegjengen. I de tilfeller hvor jentene har uklare planer om framtidig utdanning, ser jeg også en slik tendens når de forteller om sine venner og deres planer. Tilsvarende er det når noen av mine informanter er rimelig sikre på hva de skal bli. Da presenterer de venner som også har gjort seg opp en mening om framtidig utdanning og yrke.

For ei av jentene er det tydelig at forholdet til kjæresten får betydning for hennes framtidsplaner. Solveig drømte tidligere om jobb og opphold i utlandet. Etter at hun traff kjæresten, har planene endret seg. Nå ønsker hun seg karriere som ikke innebærer reising. Hos Solveig ser vi eksempel på at kjærligheten kan virke som et stengsel for utfartslengselen.

Jeg tolker intervjumaterialet slik at de meningene som råder i vennegjengen, får betydning for den enkelte av mine informanter. Graden av påvirkning vil likevel variere fra jente til jente. Generelt er det slik at jentene mer eller mindre orienterer seg mot den rådende diskursen blant vennene. Dette kan være en familediskurs, en karrierediskurs eller en både-og-diskurs. Det sosiale nettverket informanten er en del av, får altså betydning for det synet hun har på framtiden.

7.3.3 Mødre og andre rollemodeller

Det er i varierende grad at mødre til jentene fungerer som rollemodeller for dem når de skal gi uttrykk for de planene de har for framtiden. Også faren er et forbilde for jentene i mange sammenhenger, ikke minst når de skal si noe om den mannen de ønsker seg. I det følgende vil jeg se litt nærmere på mor som rollemodell, og også trekke inn andre rollemodeller som jentene har.

Alle jentene trekker fram gode egenskaper hos mødre sine. De forteller om mødre som er omsorgsfulle og nærværende. Mor er en klar rollemodell når det gjelder det å være ”en god mor”. Eva uttrykker etter mitt syn det som alle jentene mener. Hun sier: ”Mamma har alltid vært et forbilde for meg (...) jeg har veldig lyst til å oppdra mine barn sånn som mamma har oppdratt meg på en måte.” Når det gjelder andre områder enn det som er knyttet til selve morsrollen, har jentene et variert syn på moren som forbilde.

Mange av jentene hevder at de vil gjøre ting annerledes enn det moren deres har gjort. Noen av jentene trekker fram at de ønsker mer utdanning enn det mødrene har. Andre uttrykker også at de ser for seg et annet yrkesliv enn det mødrene har hatt.

De seks jentene har alle andre kvinnelige rollemodeller i tillegg til sin egen mor. Noen jenter framhever en bestemor, kusine eller en tante som de ser opp til. Dette er personer som blir framhevet fordi de har et interessant yrke eller for eksempel har en kul og moderne klesstil. Andre trekker fram berømte kvinner som er kjent gjennom media. Jentenes valg av disse rollemodellene fra media har ulik betydning for dem. For to av jentene er rollemodellene direkte knyttet til karrierer som de selv ønsker seg. Slik er det når Eva nevner Eva Joly som sitt forbilde. Det samme er tilfellet for Idun som har Kari Jaqueson som rollemodell.

Ilse har Diana som forbilde. Hun beundrer Diana og tekker fram hennes ”skjønnhet og godhet”. For Ilse er ikke Diana en rollemodell i samme betydning som de andre nevnte kvinnene. Ilse trekker fram egenskapene til Diana som noe som er helt uoppnåelig for andre mennesker. Diana har for Ilse en nesten guddommelig status.

7.4 Ulike diskurser i datamaterialet

I teoridelen av oppgaven har jeg drøftet diskursbegrepet. Dette begrepet gir meg muligheter til å forholde meg til ulike kulturer i måten jentene ser på sin egen framtidige kvinnerolle. I analysen ovenfor har jeg også brukt diskursbegrepet for å illustrere tenkemåten til jentene. I teoridelen har jeg referert til tre ulike diskurser som er aktuelle i forhold til oppgavens problemstilling. Det gjelder *karrierediskursen*, *familiediskursen* og *både-og-diskursen*. Jeg viser her til Magnussen m.fl. (2005) som bruker diskursbegrepet på denne måten i forskningsrapporten ”Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger”.

I jentenes tenkning om den framtidige kvinnerollen, og i konstruksjonen av denne rollen, vil det kunne være flere konkurrerende diskurser, eller ”kamp mellom forskjellige diskurser”, slik Jørgensen og Phillips (1999:147) uttrykker det.

Som nevnt tidligere så ønsker alle jentene seg barn og familie. Det er to av jentene som orienterer seg mot en familiediskurs. De andre jentene ønsker seg en framtid der de kombinerer familieliv og karriere. De går inn i det som jeg har kalt en både-og-diskurs. Det er likevel stor variasjon jentene imellom i forhold til denne diskursen. For noen av dem er det tydelig at det er konkurranse mellom to ulike diskurser. For ei av jentene er både-og-tenkningen klar og bevisst, familiediskursen er ikke aktuell for henne. På den andre

siden er det slik at den ene av de to jentene som orienterer seg mot familiediskursen, avviser en både–og–tenkning. Den andre jenta som orienterer seg mot familiediskursen, uttrykker at hun nok likevel kanskje vil ha en kveldsjobb. Generelt er det slik at det er både–og–diskursen som er dominerende i mitt materiale. Det er ingen i mitt materiale som orienterer seg mot det jeg har kalt en karrierediskurs.

Det er interessant for meg å kaste et blikk fra mine jenter og over på de voksne kvinnene som er intervjuet i den nevnte rapporten om ”sørlandske mødres valg og vurderinger” (Magnussen m.fl. 2005). I denne rapporten kommer det fram at *familiediskursen* står veldig sterkt og får sosiale konsekvenser for både mødre og fedre i regionen (2005). ”Den gode barndommen” forstås av de mest familieorienterte kvinnene som en barndom hvor mye tid tilbringes i hjemmet og i lokalmiljøet (ibid.). For mødrene i agderrapporten er det viktig å være ”tilgjengelige” for barna, og ”at barna ikke kommer til låst dør”. Også blant jentene i min undersøkelse finner jeg dette synspunktet. De trekker det fram som svært positivt fra deres egen barndom at moren hadde jobb hjemme, eller rett over veien. Det gjorde at mødrene var lett tilgjengelige, forteller jentene.

I mitt materiale er ikke familiediskursen så dominerende som i denne rapporten om agderkvinnene. De jentene som jeg har intervjuet, har et nokså variert syn på familieliv og karriere. De ønsker å kombinere barn og familie med et interessant yrke. Blant mine informanter er det to av jentene som går inn i mødrene på Agders ”familiediskurs”.

8 Oppsummering – fellestrekk og forskjeller

I denne masteroppgaven har jeg undersøkt hvordan unge jenter tenker om sin egen framtid og den kvinnerollen de ser for seg å tre inn i. Jeg har vært opptatt av å finne ut hva som gjør at jentene tenker slik de gjør. Som utgangspunkt for å utforske dette nærmere satte jeg opp følgende problemstilling for arbeidet mitt: *Hvilke forhold kan ha betydning for hvordan kvinnerollen konstrueres?*

Det teoretiske rammeverket for oppgaven har jeg hentet fra teori om sosialisering generelt og om kjønns sosialisering spesielt. Ved å ta i bruk et sosialkonstruksjonistisk syn på kjønn har jeg villet vise at det som blir oppfattet som ”jentete” og ”guttete” i måten å tenke på, er kulturelt og historisk betinget. Den teorien jeg har valgt ut skal fungere som en sammenhengende forklaring på den virkeligheten som jeg har undersøkt, jf. s. 39.

I analysen av datamaterialet mitt har jeg i noen grad også benyttet meg av diskursanalyse. Jeg har prøvd å få fram om jentene tenker framtid innenfor en ”familiediskurs”, en ”karrierediskurs” eller innenfor en ”både-og-diskurs”. Tidligere forskning om ”moderne jenter” har gitt meg tips om innfalsvinkler til arbeidet med å finne svar på den problemstillingen jeg hadde valgt.

Jeg satte opp følgende faktorer som jeg mente kunne ha betydning for hvordan ”jenter tenker som de tenker”: mødre, fedre, andre rollemodeller, venninnefelleskap og gutter. I tillegg satte jeg opp noen temaområder hvor jeg mente at tanker om framtidig kvinnerolle ville komme til syne. Disse temaområdene var: utdanning og karriereplaner; mann, barn og familie, likestilling, økonomi og familieetablering.

Det empiriske materialet i oppgaven bygger på dybdeintervju med seks jenter i videregående skole.

De resultatene jeg har lagt fram, gir ikke et entydig bilde av de seks jentene. Felles for alle jentene er at de ønsker seg familie med mann og barn. Felles for alle er også at de vil ha utdanning og karriere. Jentene passer godt inn i det som Bjerrum Nielsen og Rudberg (2006) karakteriserer som ”både- og generasjonen”. Ambisjonsnivået blant mine informanter når det gjelder utdanning og yrkesplaner, er svært forskjellig fra jente til jente.

Noen av jentene tegner et nokså klart bilde av hvordan de ser seg selv som voksne kvinner, mens andre er mer uklare i sine forestillinger. For ei av jentene er alle forhold som berører framtidsplaner, veldig klare. Det gjelder både i forhold til utdanning, karriere og familielivet. For ei annen av jentene er utdannings- og yrkesplanene mer diffuse, mens framtidig familieliv er planlagt i detalj. Som nevnt har jentene det felles at de ønsker seg

barn og familie, men de har nokså ulike syn på hvordan familiesituasjonen kan kombineres med karriere. For de fleste av jentene vil det være slik at de hører til en ”både–og-diskurs”. De vil ha barn og familie og de vil ha et interessant yrke.

Når enkelte av jentene har ganske diffuse planer om framtiden, så skyldes nok det at ”framtiden” er så lenge til. Det er så mange ting som først skal oppleves, før en må velge utdanning og før en tenker karriere. Ei av jentene mener ”å ta det som det kommer”. Dette utsagnet kan være et uttrykk for at valgene ligger litt langt framme i tid.

I oppgaven har jeg vist at flere faktorer kan ha betydning for hvordan jentenes framtidige kvinnerolle konstrueres. For det første gjelder det de nære personene i hjemmet. Mor er en viktig rollemodell, særlig som omsorgsperson og medmenneske. Mange av jentene kan tenke seg å bli som sin mor på mange måter. Men det er nokså vanlig at de har andre planer om utdanning og yrkesvalg enn det moren står for. De ønsker seg mer utdanning, og de ønsker seg et annet yrke. Far til jentene er viktig. Jentene måler sin framtidige mann opp mot egenskapene til faren sin. Dette gjør de på godt og vondt. Noen vil ha en mann som er som faren, mens andre vil ha en mer moderne mann, en som deler på arbeidet i hjemmet og som er mye sammen med barna.

Tre av jentene forteller at de har en kjæreste. For ei av jentene kan en få forståelse av at hun og kjæresten stimulerer hverandre til å gjennomføre utdanning. De har begge høye ambisjoner. Ei av jentene forteller at hun har endret sine framtidsplaner etter at hun traff kjæresten. Hun ønsker ikke lengre utenlandsopphold i forbindelse med utdanning og karriere. Hos jentene ser vi eksempler på at kjærligheten kan få betydning for ulike framtidsprioriteringer.

Samlet sett kan en si at det sosiale nettverket rundt informantene uten tvil har betydning for hvordan jentene tenker. Den rådende diskursen i vennegjengen har svært mye å si for hvordan jentene konstruerer sin kvinnerolle. Jentene prøver ut sine meninger i samtaler med andre jenter, og med guttevenner. De tankene jentene presenterer i dybdeintervjuene er etter min mening ofte et produkt av meningsutvekslinger i vennegjengen.

I jentenes fortellinger kjenner vi igjen sosialiseringsteorien til George Herbert Mead. Han sier at mennesket er et grunnleggende sosialt vesen. Som mennesker blir vi ikke formet ved arv eller som et produkt av våre personlighetstrekk. Vi blir til i interaksjon og samspill med andre mennesker (Mead 1934).

9 Litteratur

- Annfelt, Trine 2000: Poststrukturalisme og forskning om kjønn – noen perspektiver og problemer. I: *Sosiologisk tidsskrift* 1/2000. 23–38. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerrum Nielsen, Harriet 1989: *Historien om jenter og gutter. Kjønnssosialisering i et utviklingspsykologisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerrum Nielsen, Harriet [1981]1998: Små piger, søde piger, stille piger – om pigeliv og pigesosialisering. I: Klette, Kirsti (red.) 1998a. 177–214.
- Bjerrum Nielsen, Harriet 1994: Forførende tekster med alvorlige hensikter. I: *Tidsskrift for samfunnsforskning* 2/1994. 190–217.
- Bjerrum Nielsen, Harriet og Rudberg, Monica 1994a: Klasserommets kjønn i forandring. I: *Backlash i Norge*. Vol. 1994:1. Arbeidsnotat. Norges forskningsråd.
- Bjerrum Nielsen, Harriet og Rudberg, Monica 1994b: *Jenter og gutter i forandring*. Aalborg: FREIA, Senter for kvinneforskning ved Aalborg Universitet.
- Bjerrum Nielsen, Harriet og Rudberg, Monica 2006: *Moderne jenter. Tre generasjoner på vei*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjerrum Nielsen, Harriet, red. 1988: *Jenteliv og likestillingslære*. Oslo: Cappelen.
- Bru, Kari 2000: "Kvinner Viser Vej" – men stoppes de av språket? *En postmodernistisk forståelse av kjønn & ledelsesdiskursen* (upubl. hovedfagsoppgave). Bergen: Det psykologiske fakultet.
- de Beauvoir, Simone 1949: *The Second Sex*. Harmondsworth.
- Drotner, Kirsten og Rudberg, Monica (red.) 1993: *Dobbeltblikk på det moderne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Furseth, Inger og Repstad, Pål 2003: *Innføring i religions sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, Hanne (2000): Analytiske retningslinjer ved empiriske studier av kjønne betydninger" (2000). I: Haavind, Hanne red. (2000).
- Haavind, Hanne red. (2000): *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hansen, Allan Dreyer og Schested, Karina (red.) 2003: *Konstruktive bidrag. Om teori og metode i konstruktivistisk videnskap*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Imsen, Gunn 2000a: *Kjønn og likestilling i skolen*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.
- Imsen, Gunn 2000b: Perspektiver på kjønn og likestilling. I: Imsen, Gunn (red.) 2000a. 11–34.

- Jacobsen, Dag Ingvar (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) 2005: *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv*. København: Hans Reitzers Forlag.
- Jørgensen, Birthe Bech 1985: "Noget med mennesker eller noget på et kontor", *Forstadsliv, pigekultur, arbejdsløshed*. Viborg: Samfundsfagsnyt.
- Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise 1999: *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Klette, Kirsti (red.) 1998a: *Klasseromsforskning – på norsk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Klette, Kirsti (red.) 1998b: Klasseromsforskning – i spenningsfeltet mellom systematisk observasjon og etnografiske nærstudier. I: Klette, Kirsti (red.) 1998a. 13–35.
- Kvale, Steinar 1997: *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Magnussen, May-Linda, Mydland Stalsberg, Trond og Kvåle, Gro 2005: *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger*. Rapport fra prosjektet "Likestilling og arbeidsliv på Agder" (FOU-rapport 5/2005 fra Agderforskning). Kristiansand: Agderforskning.
- Mead, George H. 1934: *Mind, self and society from the standpoint of a social behaviorist*. Chicago: Chicago University Press. (Boka er redigert av Charles W. Morris)
- Von Wright, Moira 2004: Georg Herbert Mead: Vi måste vara andra för att vara oss själva. I: Steinsholt, K. og Løvlie L. (red.). 408–419.
- Wadel, Cato 1988: *Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten*. Flekkefjord: Seek A/S.
- West, Candace and Zimmerman, Don H. 1987: Doing Gender. I: *Gender & Society* 1/87. 125–151.
- Aasebø, Turid Skarre 2001: *...og så kan du være dama til Batman. En empirisk undersøkelse av hvordan mediene tas i bruk og inngår i meningsbærende prosesser i sosial interaksjon mellom barn*. Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Aasebø, Turid Skarre og Melhuus; E. Cathrine (2005): *Rom for barn – rom for kunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aasebø, Turid Skarre 2006: School achievements: how social structures and cultural discourses are negotiated in students' relationship to school. I: Tobias Werler, Christoph Wulf (eds.) *Hidden dimensions of education : rhetoric, rituals and anthropology*. European Studies in Education vol. 23. Münster: Waxmann.

Vedlegg

Vedlegg I: Intervjuguiden

Med utgangspunkt i intervjuguiden ønsker jeg å få fram hva som er med på å konstruere den framtidige kvinnerollen som mine informanter ønsker å gå inn i. Jeg tar opp følgende temaer:

Mødre

- Hvordan vil du beskrive din egen mor?
- Hva slags yrke har moren din?
- Hva slags utdanning har hun?
- Har moren din hatt fulltids- eller deltidsjobb under din oppvekst?
- Er moren din opptatt av hva du skal bli?
- På hvilke områder vil du beskrive deg som forskjellig eller lik din mor?
- Kunne du tenke deg å bli sånn som moren din?

Andre rollemodeller

- Er det noen kvinner i familien du har sett opp til?
- Er det andre kvinner som du ser på som idealkvinne?
- I tilfelle hva er det som fascinerer deg?
- Er det noen kvinner presentert i mediene du ser opp til?

Fedre

- Hvordan vil du beskrive faren din?
- Har faren din vært en aktiv deltaker av din oppdragelse?
- Er faren din opptatt av hva du skal bli?

Venninner

- Er du mye sammen med venninner?
- Hvilke temaer snakker dere mye om?
- Er framtidsplaner i forhold til utdanning og yrke noe dere diskuterer?
- Snakker dere om framtidig familie?
- Er likestilling et tema som dere er opptatt av?
- Hva tenker venninnene dine om framtida?
- Hvilke linjer går de på?
- Skal de ta utdanning?
- Hva skal de bli?

Gutter

- Er du mye sammen med gutter?
- Hvordan vil du at gutter skal være?
- Er framtidsplaner i forhold til utdanning og yrke noe dere diskuterer?
- Skal de ta utdanning?
- Hva skal de bli?

Skole, utdanning og yrkesplaner

- Hvor stor plass i hverdagen har skolearbeidet?
- Hvilke framtidsplaner har du når det gjelder utdanning?
- Hvilke framtidsplaner har du når det gjelder yrke og karriere?

Mann, barn og familie

- Hva tenker du om det å stifte familie?
- Ønsker du deg familie med mann og barn?
- Hva slags mann vil du ha?
- Har du noen tanker om mannens rolle i familien?
- Når i livet tror du det vil passe for deg å få barn?
- Hvordan ser du for deg at fordelingen av ansvaret i hjemmet bør være?
- Nyere undersøkelser viser at mange mødre på Sørlandet velger morsrollen framfor yrkesrollen. Hvilke tanker har du om det?
- Hvilke tanker har du om *ditt* framtidige familieliv?
- Hva slags mor tror du at du kommer til å bli?

Likestilling

- Hvordan tenker du om ansvarsfordelingen i forhold til arbeid både ute i yrkeslivet og i hjemmet?
- Hvordan mener du den økonomiske ansvarsfordelingen i familien bør være?
- Hvordan ser livet ditt ut om ti år?

Sammendrag

Sigrid Leland

Jenter på Agder – på vei mot nye kvinneroller?

Masteroppgave i pedagogikk v/ Fakultet for pedagogikk
Høgskolen i Agder, våren 2007

Problemstillingen som ligger til grunn for denne oppgaven er: *Hvilke forhold kan ha betydning for hvordan kvinnerollen konstrueres?* Jeg ønsket å finne ut hvordan dagens unge jenter tenker om framtiden. Hvilke forestillinger har de om framtidig utdanning, karriere og familieliv? Hvordan er den kvinnerollen de ser for seg å tre inn i? En grunntanke i oppgaven min er ellers å få innsikt i *hva som har betydning* for hvordan dagens unge jenter tenker om ulike sider ved sin framtidige kvinnerolle.

Ved innsamlingen av det empiriske materialet har jeg benyttet meg av kvalitative dybdeintervju. Jeg har intervjuet seks jenter som går i videregående skole. Informantenes opplevelse av sin egen "livsverden" har vært viktig å få fram gjennom hele intervjuprosessen, og da særlig deres syn på sin egen rolle som kvinner i framtiden.

Sentralt i det teoretiske grunnlaget for undersøkelsen står teorier om sosialisering. Jeg benytter meg her i hovedsak av et sosialkonstruksjonistisk syn på sosialisering. Eldre og nyere forskning om kjønn danner også et bakteppe for undersøkelsen.

Opgaven har denne oppbyggingen: Kapittel 1 gjelder det teoretiske rammeverket. Kapittel 2 gjelder forskning om kjønn og om kjønns sosialisering. I kapittel 3 gjør jeg rede for metodevalget. Kapittel 4 omhandler intervjuguide og intervju spørsmål. Kapittel 5 gjelder min behandling av datamaterialet. I kapittel 6 foretar jeg en kvalitativ analyse av intervjuene. Kapittel 7 inneholder en oppsummering av de resultatene jeg har kommet fram til.

Alle informantene i min undersøkelse ønsker seg familie med mann og barn. På hvilket tidspunkt i livet familieetableringen skal skje, varierer fra jente til jente. Det som er felles for dem, er at dette først er aktuelt etter at de er ferdig med utdanningen. Når det gjelder utdanning og karriereplaner, er ambisjonsnivået svært forskjellig fra jente til jente. Noen ønsker seg en kort yrkesutdanning. Andre har klare mål i forhold til en høgskoleutdanning. For de fleste av jentene vil det være slik at de orienterer seg mot en "både-og-diskurs": De vil ha barn og familie og de vil ha et interessant yrke.

Resultater fra undersøkelsen viser at flere faktorer har betydning for hvordan jentene konstruerer sin framtidige kvinnerolle. De nære personene i hjemmet er viktige. Viktig er også venner, venninner og kjærester. I noen tilfeller har jentene også andre rollemodeller. Generelt er det slik at det sosiale nettverket rundt informantene har stor betydning for hvordan jentene tenker om framtida.